

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra archeologie

**Opevněná poloha Osek-Sekeřice (okr. Nymburk, okr. Jičín) ve světle nových
archeologických nálezů**

Bakalářská práce

Jméno autora: Josef Veselý
Studijní program: B7109 Archeologie
Studijní obor: Archeologie
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Mangel, Ph.D.

Hradec Králové 2018

Zadání bakalářské práce

Autor: Josef Veselý

Studium: F15BP0244

Studijní program: B7109 Archeologie

Studijní obor: Archeologie

Název bakalářské práce: **Opevněná poloha Osek-Sekeřice (okr. Nymburk, okr. Jičín) ve světle nových archeologických nálezů**

Název bakalářské práce: Fortified site Osek-Sekeřice (district Nymburk, district Jičín) in the light of new archaeological findings
AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Předmětem práce je vyhodnocení pravěkých a raně středověkých archeologických nálezů z prostoru hradiště ležícího na rozhraní k. ú. Osek, okr. Nymburk a Sekeřice, okr. Jičín. Hodnoceny budou zejména keramické i nekeramické nálezy získané prostřednictvím povrchové prospekce a detektorového průzkumu v posledních cca deseti letech, přihlédnuto ovšem bude i publikovaným poznatkům ze starších výzkumů. Shrnutí bude problematika vývoje poznání lokality i její přírodní a krajinné charakteristiky. Těžiště práce spočívá v popisu jednotlivých nálezových kategorií, jejich kresebné či fotografické dokumentaci a v následném typologickém a chronologickém vyhodnocení. Na tomto základě budou definovány jednotlivé chronologické horizonty osídlení zkoumané lokality, ty pak budou nahlédnuty z hlediska širšího sídelního kontextu.

Čtverák, V. 2003: Encyklopedie hradišť v Čechách. Praha. Jiráň, L. (ed.) 2008: Archeologie pravěkých Čech 5, doba bronzová. Praha. Sedláčková, H. 1976: Pravěké hradiště u Oseka, okr. Nymburk. Polabí 16, 111-115. Venclová, N. (ed.) 2008: Archeologie pravěkých Čech 6, doba halštatská. Praha. Venclová, N. (ed.) 2008: Archeologie pravěkých Čech 7, doba laténská. Praha. Vokolek, V. 1993: Počátky osídlení východních Čech. Hradec Králové. Waldhauser, J. 2001: Encyklopedie Keltů v Čechách. Praha.

Garantující pracoviště: Katedra archeologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Tomáš Mangel, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 24.11.2014

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením vedoucího práce sám a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Podpis autora

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Tomáši Mangelovi, PhD. za trpělivost, důkladné opravy a připomínky, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout.

Anotace: Veselý, J. 2019: Opevněná poloha Osek-Sekeřice (okr. Nymburk, okr. Jičín) ve světle nových archeologických nálezů. Bakalářská práce. Hradec Králové.

Tato bakalářská práce se zabývá výsledky povrchových sběrů a detektorových průzkumů na hradišti Osek. Cílem práce je typologické a chronologické vyhodnocení nálezů z pravěku a raného středověku a analýza prostorové distribuce artefaktů a okolí. Obsahem příloh této práce je databáze nálezů a kresebná dokumentace nálezů.

Klíčová slova: Čechy východní – Osek – hradiště – popelnicové pole – latén – raný středověk

Annotation: Veselý, J. 2019: Fortified site Osek-Sekeřice (district Nymburk, district Jičín) in the light of new archaeological finding

This bachelors thesis deals with results of field walkings and metal detector surveys at hillfort site Osek. The aim of thesis consists of of typological and chronological interpretation of artifacts. and spatial analysis of finds and surroundings. Documentation of finds are included in the appendix of this work.

Keywords: Eastern Bohemia – Osek – Hillfort – Urnfields period – La Tène period – Early Medieval period

Obsah

1. Úvod	1
2. Vymezení a popis lokality	2
3. Přírodní podmínky na lokalitě	5
4. Dějiny bádání.....	7
5 Metodika práce	9
5.1 Použité metody	9
5.1.1 Deskripční systém keramických nálezů.....	9
5.2 Kritika pramenů	13
6. Analýza artefaktů.....	15
6.1 Železné nálezy	15
6.1.1 Militaria	15
6.1.2 Výbava jezdce.....	16
6.1.3 Součást oděvu a šperk.....	18
6.1.4 Nástroje.....	19
6.1.5 Jiné.....	19
6.2 Bronzové nálezy	20
6.2.1 Kroužky	20
6.2.2 Závěsky.....	20
6.2.3 Spony	21
6.2.4 Součást vozu	21
6.2.5 Nástroje.....	22
6.2.6 Zlomky a slitky	22
6.3 Keramika.....	24
6.3.1 Část nádoby	24

6.3.2 Typ nádoby	25
6.3.3 Výzdoba	26
6.3.4 Úprava povrchu	28
6.3.5 Keramický materiál	29
6.3.6 Technická keramika	30
6.3.7 Shrnutí problematiky keramických nálezů	31
7 Nástin chronologického postavení souboru	33
8 Prostorové analýzy	34
8.1 Prostorová analýza distribuce nálezů	34
8.2 Prostorová analýza okolí lokality	36
9 Diskuze	38
10 Závěr	40
11 Zdroje	41
11.1 Literatura	41
11.2 Internetové zdroje	44
11.3 Archivní zdroje	44
12 Přílohy	45

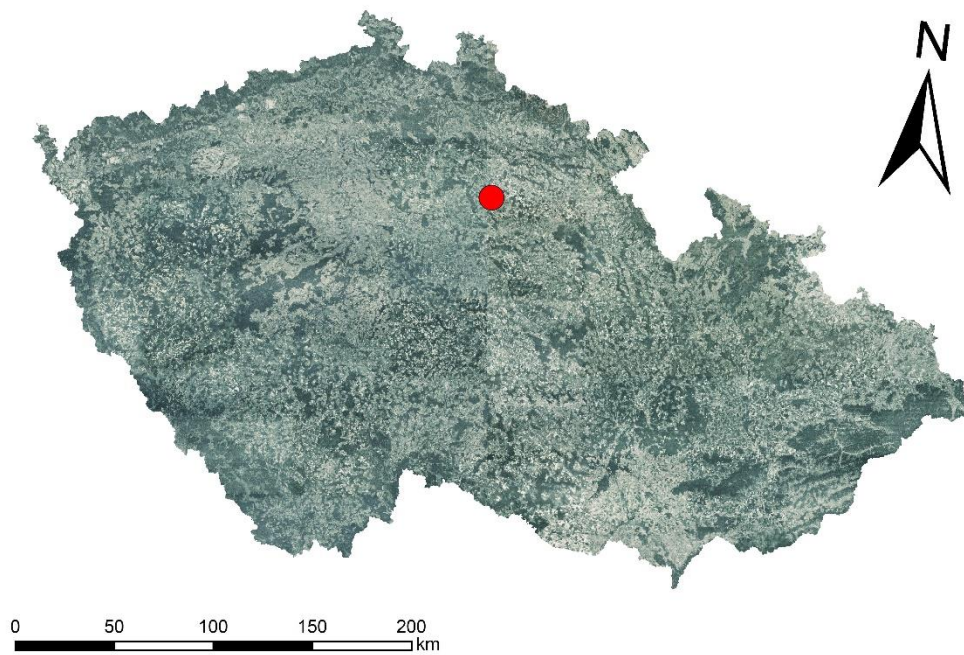
1 Úvod

V práci byly vyhodnoceny pravěké a raně středověké archeologické nálezy z prostoru hradiště ležícího na rozhraní k. ú. Osek, okr. Nymburk a Sekeřice, okr. Jičín (v literatuře známo především pod katastrem Osek). Mladší nálezy a období nejsou předmětem této práce. Hodnoceny byly zejména keramické i nekeramické nálezy získané prostřednictvím povrchové prospekce a detektorového průzkumu v posledních cca deseti letech. Nejpočetnější soubor takto získaných nálezů pochází ze sezóny 2014 z činnosti J. Skaly a jeho spolupracovníků. Těžiště práce spočívá v popisu jednotlivých nálezových kategorií, jejich kresebné či fotografické dokumentaci a v následném typologickém a chronologickém vyhodnocení. Na tomto základě byly rozlišeny a definovány jednotlivé chronologické horizonty osídlení zkoumané lokality. Na ty pak bylo nahlédnuto z hlediska širšího sídelního kontextu. Nakonec pokládám otázky, kterými směry by mělo směřovat další bádání na lokalitě.

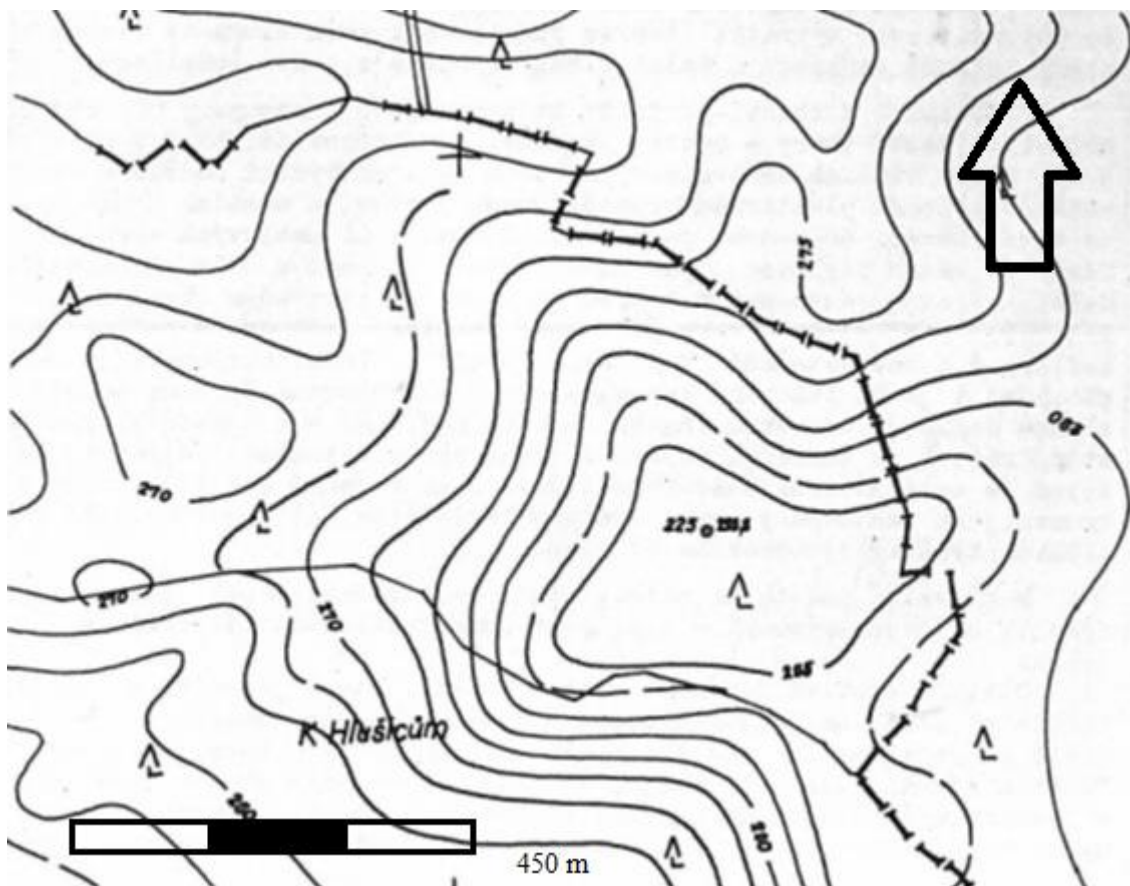
2 Vymezení a popis lokality

Lokalita se nachází na pomezí východních a středních Čech (Obr. 1), na rozhraní dvou katastrálních území obcí Sekeřice (okres Jičín) a Osek (okres Nymburk) asi 1,5 km východně od obce Chroustov (podle *nahlizenidokn.cuzk.cz [cit. 26. 6. 2019]*). Hranice katastrů leží přibližně 30 m východně od tělesa pravěkého valu, předhradí leží v katastru Sekeřic, akropole na území Oseku a nese místní název „Na kostelíku“ či „Na kostele“. V této poloze se nalézá bod trigonometrické sítě č. 33 se souřadnicemi x 1029750.60 y 672824.27 a nadmořskou výškou 298,5 m. n. m.. Poloha „Na kostelíku“ je přirozenou ostrožnou, jenž je ze severní, západní a jižní strany ohraňována přibližně 20 m převýšením, přístupnou z východu (obr. 2). Vnitřní areál hradiště má rozlohu přibližně 3 ha s lichoběžníkovitými stranami 150x200 m a delší osou je orientován ve směru JV-SZ. Plocha akropole se svažuje přibližně k jihovýchodu. Celkový reliéf lokality vyniká na lidarovém zobrazení (obr. 3). Na něm je dobře patrný val, který uzavírá ostrožnu na východě v její nejužší části. Místy je široký až 15 m a vysoký 4 m, v severní části valu je snížen. Z vnější strany val doplňuje příkop široký místy až 10 m (*Sedláčková 1974, 1; Sedláčková 1976, 111-112; Čtverák ed. 2003, 227-228*).

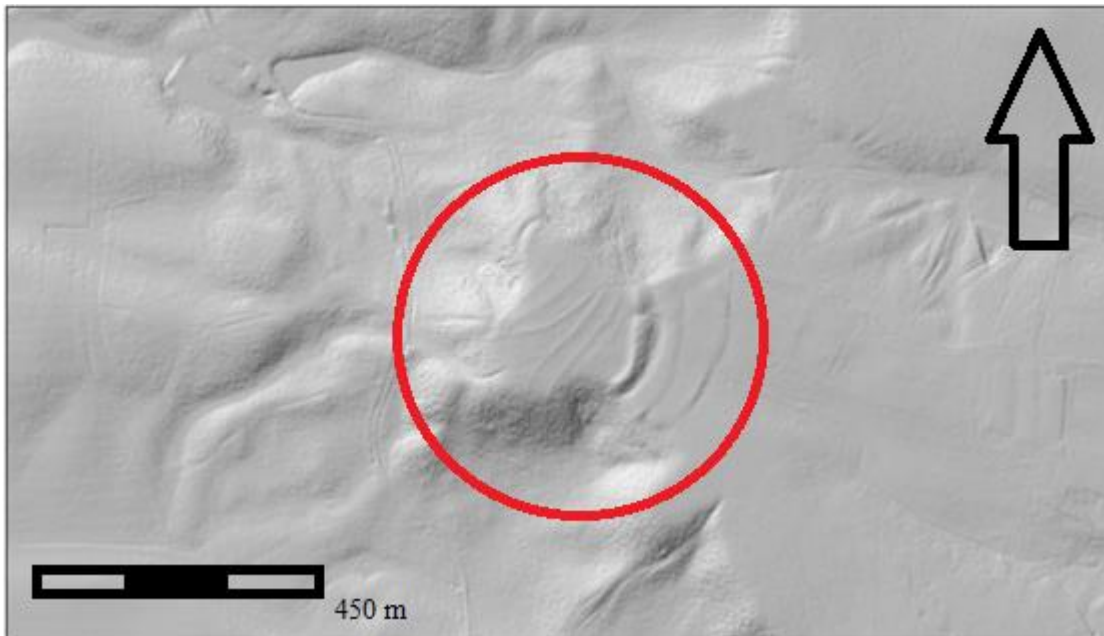
Porovnáním krajiny zaznamenané na II. vojenském mapování z let 1842-1852 (obr. 4) se současným stavem vyplývá, že si zdejší krajina uchovala minimálně v tomto období svůj ráz (viz. kap. 3)

Obr. 1: Poloha lokality v rámci České republiky

Obr. 2: Hradiště Osek/Sekeřice na vrstevnicové mapě (podle Sedláčková 1976, Obr. 1)

Obr. 3: Výškopisná analýza hradiště Osek/Sekeřice (podle *ags.cuzk.cz* [cit. 11. 6. 2018])

Obr. 4: Hradiště Osek/Sekeřice a okolí na II. vojenském mapování (podle *mapy.cz* [cit. 11. 6. 2018])

3 Přírodní podmínky na lokalitě

Lokalita se nachází v západní části geomorfologického okrsku Novobydžovské tabule, který je součástí České tabule (*Slavík – Balatka – Čermák 2006*, 320).

Novobydžovská tabule je okrskem Cidlinské tabule, jenž spadá pod celek Východolabské tabule. Je to plochá pahorkatina v povodí řeky Cidliny tvořena převážně slínovci a jílovci původem středního turonu, svrchního turonu až coniacu spolu s pleistocenními říčními štěrky a písky a sprašemi. Reliéf je slabě rozčleněný erozně akumulací až erozně denudační se sprašovými pokryvy a závějemi s pozůstatky staropleistocenních a středopleistocenních říčních teras Cidliny a údolními nivami řek Cidliny a Javorky. Česovský hřbet probíhající v ose S-J na západě Novobydžovského okrsku tvoří spolu s relikty staropleistocenních teras písčité štěrky Cidliny Cidlinsko-mrlínské rozvodí. Nejvyšším bodem je vrch Holý s 322,8 m nad mořem (*Sládek – Balatka – Čermák 2006*, 320).

Na západě sousedí Novobydžovská tabule s tabulí Královéměsteckou, jenž je geomorfologickým okrskem Mrlinské tabule, který je též součástí České tabule (*Balatka – Culek – Cibulková 2006*, 247). Královéměstecká tabule spadá pod celek Středolabské tabule. Je to plochá pahorkatina v povodí levých přítoků střední Mrliny tvořená slínovci svrchnoturonského až coniackého stáří, vápnitými jílovci a prachovci s polohami křemitých jílovců. Reliéf kvartérního stáří je mírně zvlněný erozně denudační s rozsáhlými strukturně denudačními plošinami a kryopedimenty. Nejvyšším bodem je vrch Bář s 272,2 m nad mořem (*Balatka – Culek – Cibulková 2006*, 247).

Geologické podloží v okrese Jičín je z největší části tvořeno mořskými a částečně sladkovodními sedimenty turonského až coniackého stáří. Zejména se jedná o pracovité jílovce až jílovce, opuky a slínovce, místy pak pískovce, pískovce až písčité slepence, slepence a okrajová klastika. Druhou nejvýrazněji zastoupenou složkou v podloží jsou pleistocenní eolické sedimenty navátých písků. V místech říčních toků, zejména Cidliny, Mrliny a Libáňského potoka, se vyskytují fluviální a deluviofluviální sedimenty jako povodňové hlíny, jíly, písčité jíly, písčité štěrky a štěrky holocenního stáří (*Mackovčín – Sedláček 2002*, 14).

Přímo na lokalitě je podloží tvořeno říční terasou nezpevněných sedimentačních písků a štěrků pleistocenního původu táhnoucí se od plochy akropole přes předhradí a

dále k jihu přibližně 1 km (*Geologická mapa ČR 1:50 000 [cit. 6. 6. 2018]*) a vytváří spolu s Češovským hřbetem výrazný krajinný schod. Okolní podloží tvoří vápnité jílovce, slínovce a vápnité prachovce coniackého původu, ty jsou dále směrem na východ po přibližně 300 m nahrazeny podložím sprašovým (*Geologická mapa ČR 1:50 000 [cit. 6. 6. 2018]*).

Češovský hřbet s přilehlými staropleistocénními říčními terasami tvoří rozvodí řek Cidliny a Mrliny (*Sládek – Balatka – Čermák 2006, 320*). Z Češovského hřebenu pramení několik potoků, které ústí z východu do Mrliny jako její levostranné přítoky. Přibližně 200 m severně od lokality pramení bezejmenná vodoteč, jež odtéká na západ a v obci Chroustov se vlévá do Smíchovského potoka, ten odtéká dále na západ a vlévá se do Štítarského potoka. Obdobná situace se opakuje přibližně 500 m severněji od lokality s další bezejmennou vodotečí, která se vlévá do Smíchovského potoka před Chroustovem.

Podle Válka (*1964*) půdní typ v oblasti tvoří skupina středozemních evropských půd. Na lokalitě jsou přesněji určené hnědozemě, v jejím okolí pelozemě (tvořící Češovský hřbet) a černozemě (přiléhající k oběma stranám hřbetu) (*Pedologická mapa ČR 1:50 000 [cit. 10. 6. 2018]*).

Lokalita se nalézá v teplé oblasti hodnocené stupněm T2. Ten je definován průměrnými teplotami -2 - -3 °C v lednu, 18-19 °C v červenci a průměrně 90-100 dny se srážkami 1 mm a více (*Mackovčín – Sedláček 2002, 27*).

Oblast je dnes zalesněna přirozeným teplomilným spektrem dubohabřin. Přibližně 200 m severně od lokality se nachází přírodní památka Žlunické polesí, 231 ha typického teplomilného porostu se vzácnými bylinami a živočichy. V místech vodních toků je potenciálním rostlinným krytem lužní les (*Mackovčín – Sedláček 2002, 37*).

4 Dějiny bádání

Do roku 1974 nebyla lokalita známa. Byla objevena roku 1973 P. Rabatem z lesní správy Jičín, který zde pedologickou sondou narušil pravěký objekt a z něj získaný archeologický materiál odevzdal do Polabského muzea v Poděbradech H. Sedláčkové (*Sedláčková 1975*, 111). Ta poté ve spolupráci s E. Pleslem ve dnech 6.-18. 9. 1974 rozšířila pedologickou sondu ze 150 x 50 cm na 4 x 4 m jak dovolila okolní vegetace. V hloubce 30-50 cm se nacházela vrstva přepálené mazanice, která v JZ rohu sondy tvořila souvislou vrstvu. Pod touto vrstvou byla vrstva silně promísená s uhlíky, místy vypálena do červena, obsahující kostěný a keramický materiál v hloubce 50-80 cm. Výplň s nálezy pokračovala do hloubky 100-110 cm. Objekt doktorka Sedláčková interpretovala jako polozemnici zaniklou požárem. Okolí první sondy bylo prozkoumáno třemi mikrosondami o rozměrech 100 x 70 cm, 80 x 80 cm a 100 x 100 cm, které odhalili mocné kulturní souvrství do hloubky až 60 cm (*Sedláčková 1974*). Rozlišili zde hmotnou náplň období eneolitu, 13. století a zejména mladší a pozdní doby halštatské (*Plesl – Sedláčková 1977*, 135). Zpracování výzkumu proběhlo v nejnútnejší míře v nálezové zprávě a publikace výsledků proběhla formou dvou záznamů ve výše citovaných Výzkumech v Čechách a krátkém článku ve sborníku Polabí (*Sedláčková 1976*, 111-115).

O lokalitu byl odborný zájem opět projeven až s přelomem tisíciletí, kdy zde K. Motyková na severozápadní hraně akropole našla raně středověkou pocínovanou železnou ostruhu s očky (*Profantová 2016*, 15). Hradiště se stalo cílem amatérských hledačů kovů a trpí pod jejich činností. Někteří z nich alespoň zpřístupnili své sbírky archeologům k dokumentaci (*Víth 2011*), ovšem informace o kontextu nálezů či přesné poloze jsou ztracené. Proto další bádání na hradišti formou detektorové prospekce a povrchových sběrů, zahájil na jaře 2014 J. Skala se svými spolupracovníky. Ve snaze zajistit prostorové a kontextové informace o nálezích a předejít dalšímu poškozování lokality. V případě tohoto souboru drtivou většinu nálezů uskutečnila skupina Jana Skaly v roce 2014. Výsledky těchto aktivit, které na lokalitě probíhají až do současnosti, jsou předmětem této práce.

Lokalita byla doposud odborné veřejnosti zpřístupněna pouze formou krátkých zpráv a článků (*Sedláčková 1976*, 111-115; *Plesl – Sedláčková 1977*, 135; *Ulrychová*

2005 247-287). V omezené míře jsou též publikovány novější nálezy nacházeny zejména pomocí detektorové a povrchové prospekce. Jejich publikace doposud probíhá velmi selektivně a omezuje se zejména na nejatraktivnější artefakty, které se pak zpravidla stávají součástí sumarizačních článků a katalogů (například *Profantová 2016*, 15-16, *Trefný 2016*, 148-149, *Vích 2011*, 1010).

5 Metodika práce

5.1 Použité metody

Kolekci nálezů pořízenou J. Skalou jsem zpracovával sám, dříve publikované nálezy z jiných souborů, které jsem neměl fyzicky k dispozici, jsem přejímal z literatury. Kovové artefakty jsem dokumentoval kresebně a fotograficky. Nekresleny byly pouze bronzové slitky a zlomky. Z keramických nálezů jsem kreslil pouze typické fragmenty (okraje a výduti nesoucí výzdobu). Následně jsem takto zpracovaný materiál zanesl do programu Microsoft Excel ve dvou tabulkách (Viz. přílohy Katalog kovové nálezy a Katalog keramika). Na základě takto získaných informací jsem nálezy typologicky a chronologicky vyhodnotil. Analýzu jsem provedl na základě nalezených analogií. Stejně jsem i určoval chronologii artefaktů. V tom mi nejvíce pomohli hlavní přehledné publikace jednotlivých období (zejména edice Archeologie pravěkých Čech) a následně dílčí články věnující se těmto tématům. Zaměřené nálezy jsem vynesl do vrstevnicového plánu lokality v programu ArcGIS 10.6. Podle typu nálezu jsem každému artefaktu přidělil vlastní symbol. Pokud byl artefakt chronologicky citlivý byl symbol vybarven specifickou barvou pro každé období. Výstupem byla mapa lokality, ze které jsem vysledoval prostorovou distribuci artefaktů.

U kovových artefaktů jsem sledoval následující deskriptory: ID – unikátní číslo, které bylo předmětu přiděleno hned po naleznutí; souřadnice GPS; typ artefaktu; materiál, ze kterého byl vytvořen; metrické údaje.

5.1.1 Deskripční systém keramických nálezů

V této kapitole představuji tabulku a deskripční systém zvolený pro vyhodnocení keramického materiálu. Vyhodnocení technologických vlastností fragmentů jsem uskutečnil na základě vizuálního nebo hmatového pozorování.

Lokalita – katastrální území na němž byl nález uskutečněn. Zde jde o pomezí katastrů obcí Osek (akropole) a Sekeřic (předhradí).

Sběr – informace o uskutečnění nálezu. Tj. kdo a kdy sběr uskutečnil

IČ – inventární číslo pod nímž je sáček atypických střepů či specifický jedinec zaznamenán ve sbírkách Muzea východních Čech.

Sáček – číslo sáčku v evidenci sbírek Muzea východních Čech.

ID – specifická hodnota přiřazená každé keramické skupině či jedinci. Klíčová hodnota řádku, podle níž je na řádek odkazováno v textu práce.

Počet střepů – udává kolik fragmentů v jednom sáčku vykazovalo náležitost k jedné keramické třídě, tj. obdobná barva a typ výpalu, užití ostřívo, stopy přepálení, úprava povrchu.

Počet slepků – počet fragmentů, které na sebe prokazatelně pasují a jsou součástí jedné nádoby.

Počet jedinců – udává kolik fragmentů vykazuje obdobné znaky avšak bez jednoznačného důkazu původu z jedné nádoby. Tato kategorie udává možný počet nádob v jednom sáčku.

Část nádoby – udává pozici střepu v nádobě. Rozlišuji čtyři základní pozice, okraj, dno, výduť a ucho. Okraj je horní část nádoby, její ukončení. Dno je označení spodku nádoby případně i s jejími zachovanými boky. Podrobnější kategorie den jsem nesledoval. Výduť je fragment z boku nádoby. Kategorie ucho označuje jak samotný fragment ucha (prohnutý keramický pásek dochovaný bez napojení na tělo nádoby), tak i pozůstatek boku nádoby s patrným napojením nedochovaného ucha.

Typ nádoby – vzhledem k fragmentárnosti a omezené možnosti rekonstrukce nádob je vyčlenění jednotlivých typů značně problematické. Zpravidla bylo možno konstatovat kategorie pouze na základě profilace a tloušťky okrajů. Ve velmi omezené míře byly rozlišeny základní tvary nádob. Misky jsou širší než vyšší, jejich okraje směřují ven, dovnitř, nebo kolmo vzhůru. Hrnčovitě nádoby mají silnější stěny oproti miskám, jsou vyšší než širší většinou soiudkovitého tvaru. Amforovité tvary mají oproti hrnčovitým tvarům profilovanější tělo a široce se rozevírající okraje. Lahvovité nádoby mají odsazené, ven vytažené zužující se hrdlo oproti baňaté výduti. Zásobnicovité tvary mají obdobnou profilaci jako amforovité či hrnčovitě tvary, liší se silou střepu, svou masivností.

Typ okraje – rozlišuji podle profilace na jednoduché (oblý nečleněný); zesílené (rozšířený oproti tělu nádoby); kyjovité (výrazně zesílený oproti tělu nádoby směrem

ven); vodorovně vyklopené (rovně vytažený směrem ven z nádoby); seříznuté (s rovnou plochou) a podle postavení oproti tělu nádoby na vyhnuté (rozevírající se směrem ven z nádoby); zatažené (uzavírající se směrem dovnitř nádoby); kolmé (podle *Sklenář 1998*, 7).

Technika formování – udává jakým způsobem byla nádoba tvořena. Rozlišuji pouze mezi vznikem nádoby za užití hrnčířského kruhu (kruh) nebo ruční výrobou bez užití rotačního pohybu (ruka). Při ruční výrobě bez užití kruhu se zachovávají specifické stopy jako rozdílná stoušťka stěn střepu, specifický typ lomu nebo stopy po nástrojích spojené se vznikem nádoby. Při užití kruhu je povrch pravidelnější a vnitřní částice keramické hmoty uspořádané v určitých směrech.

Úprava povrchu – kategorie sledující povrchovou úpravu nádob. Podařilo se mi vyčlenit celkem šest skupin ošetření. Drsnění nálepem (drs. N), metoda, při které hrnčíř nanáší na povrch nádoby hlinku aby povrch „zhrubl“. Drsnění stébly (drs. O) je způsob porušení ještě vlhkého povrchu nádoby tažením svazku stébel travin. Hlazení (hl), metoda zušlechtění povrchu, při kterém je nádoba ještě v kožovitém stavu schnutí vyhlazena. Povrch je na omak i pohled hladký. Leštění (l) oproti hlazení je intenzivnější uplatnění obdobného procesu, při kterém však povrch dosáhne lesku. Při leštění a tuhování (l, t) povrch nádoby získává až kovový lesk. Povrch rozlišený jako neupravený (n) nenesé žádné výše popsané úpravy. Těž u části souboru nebylo možno úpravu povrchu z důvodu jeho nedochování vůbec určit (neur.).

dr	drsnění
dr	drsnění
hl	hlazení
l	leštění
l, t	leštění a
n	neupravený
ne	neurčeno

Obr. 5: Úprava povrchu

Příměs – kategorie popisující specifické složky keramického těsta vedle vlastních jílovitých minerálů. Nesledoval jsem procentuální zastoupení jednotlivých frakcí. Mé pozorování je omezeno čistě na přítomnost dané složky. Na základě vizuálního pozorování jsem vyčlenil šest typů podle přidaného materiálu. Prvním,

snadno rozlišitelným, je rozemletý grafit (Gr). Druhá specifická příměs je drcená slída (S). Následuje směs blíže nesledovaného poměru slídy a písku (SP). Písek (P) se vyskytuje i jako samostatná skupina ostřiv. Velmi často se aplastická příměs nevyskytuje a těsto bylo tvořeno pouze jemnou jílovitou složkou (J). Sporná skupina ostřiv je drcená keramika (ker?). Tento druh materiálu je složité určit bez patřičných zkušeností, přesto jsem byl schopen rozlišit některé fragmenty, které tento typ ostřiva patrně obsahovaly.

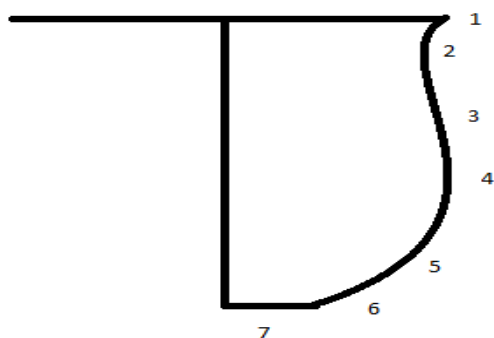
Gr	grafit
J	jemná
ker?	patrně keramika
S	slída
SP	slída+ písek
P	písek

Obr. 6: Příměs keramického těsta

Výzdoba – pro potřeby této práce jsem vytvořil vlastní kódování výzdobných prvků na nádobách. K tomu mě vedla polykulturní povaha nálezů, kdy by na jeden soubor muselo být uplatněno větší množství popisných systémů. To by dle mě vedlo k zneprůhlednění práce. Popisný systém je alfanumerický a skládá se ze dvou číselných a jednoho písmenného údaje. První číslo udává počet prvků na nádobě. V případě výskytu jednoho motivu se neuzívá. Střed kódu tvoří textová zkratka motivu. Celkově jsem rozlišil osm prvků, které se vyskytují s větší (např. plastická páska) či menší pravděpodobností (malba na vnitřní povrch, jediný případ). Nehtový vryp (nv); rytá linie (rl); rytá šroubovice (rš); rytá vlnice (rv); plastická páska (pp); malba na vnitřní straně (mv); přesečky na výduti (z) a nezdobené fragmenty (n). Koncové číslo udává pozici výzdobného prvku na nádobě (Obr. 8). Ve většině případů, kdy výzdobu nesla výduť nebylo možno tuto pozici blíže určit. Proto nebylo-li toho dosaženo se číslo neudává.

nv	nehtový vryp
rl	rytá linie
rš	rytá šroubovice
rv	rytá vlnice
pp	plastická páska
mv	malba vnitřní
n	nezdobeno

Obr. 7: Výzdobné prvky

Obr. 8: Pozice výzdobných prvků na nádobě

5.2 Kritika pramenů

Materiál pochází z detektorové a povrchové prospekce a pojí se s ním typické problémy těchto nedestruktivních metod (*Kuna 2004*, 318). Průzkum probíhal v různou denní dobu od února do června. Různé faktory (např. zkušenost sběračů, viditelnost) během sběru mohli ovlivnit jeho výsledek (*Kuna 2004*, 317). Sběr keramiky nebyl primárním cílem badatelů a tak nebyl důkladněji organizován. Nekovový materiál pochází zejména z vrstev odkopaných při vyzdvihání kovového a z erodovaných svahů. Všechny keramické fragmenty (804 kusů) pochází z otevřeného kontextu sídlištních vrstev. Existují dvě výjimky zaměřených střepů okraje nádoby (Tab. 2:24, ID 69) a atypického střepu (ID 70), které našly v kúlové jamce spolu se třemi bronzovými slitky (ID 197). Střepy jsou značně fragmentární. Například pouze 9% z celkového množství 65 kusů fragmentů okrajů nádob se zachovalo v takové míře, že bylo možné rekonstruovat průměr nádob.

Obdobný problém je i s kovovými nálezy. V případě železných artefaktů navíc působila koroze, která některé (minimálně dva kusy) nenávratně poškodila. A to do té míry, že nebylo možno blíže určit typ těchto předmětů. Takto zasažené předměty jsem ze sledovaného souboru vyloučil.

Bylo zaměřeno 31 artefaktů (30 kovových, 1 keramický), všech nalezených J. Skalou a kolegy, z jiných souborů byla zaměřena pouze ostruha nalezena K. Motykovou. To je dáno povahou nálezových okolností ostatních artefaktů nalezených amatérskými detektoráři. Další problém je odchylka GPS přístrojů při zaměření nálezů. Ta se pohybuje v intervalu mezi 4 a 13 metry. Nejčastější hodnoty jsou 6 m (39% artefaktů) a 7 m (29% artefaktů). Tato velká odchylka může být dána současným charakterem lokality pokryté lesem a způsobenou nepřesností přístrojů.

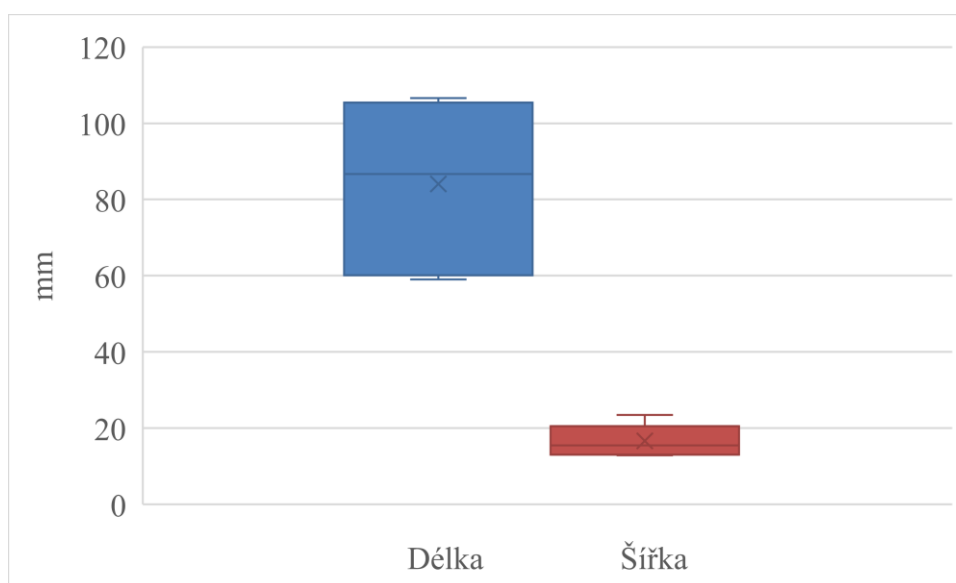
6 Analýza artefaktů

6.1 Železné nálezy

Na lokalitě bylo nalezeno 20 železných artefaktů, které se daly přesněji datovat po období od popelnicových polí po raný středověk. Nejpočetnější skupinu se 6 jedinci tvoří hroty šípů. Druhá skupina nálezů je tvořena součástmi a doplňky oděvu jako jsou jehlice, spony a zápony. Další významnou skupinou jsou 4 raně středověké ostruhy.

6.1.1 Militaria

Nejčastější železný předmět v souboru byl hrot šípů. Celkem se zde našlo 6 jedinců různých typů datovaných do období raného středověku. 5 z nich je zakončeno tulejkou, jeden trnem. Délka hrotů se pohybuje v intervalu od 60 do 106 mm bez odlehlých hodnot (obr. 9). Šířka se pohybuje v rozmezí 12 až 19 mm. Jedna odlehlá hodnota 23,5 mm náleží druhému nejdelšímu hrotu (105 mm) s ID 235 (Tab. 1:10).

Obr. 9: Metrické hodnoty hrotů šipek

První tulejovitý hrot (Tab. 1:9, ID 214) s odlomenými křídélky nese stopy tordování. Mezi vlastním ostřím s nedochovanými křídélky a tulejí jsou patrné minimálně dva zákruty. Shoduje se s typem A1b podle Ruttkaye (1976, *Abb. 54*). Ten tento typ hrotu datuje do 9. až poloviny 10. století (Ruttkay 1976, 328). Obdobný tordovaný hrot našel neznámý detektorář na hradišti Kal 25 km severovýchodně od lokality (Vích 2011, *Obr. 4:20*). Druhý tulejovitý hrot (Tab. 1:10, ID 235) je větší listovitý typ A7b

v Ruttkayově typologii (1976, *Abb. 54*). Vyskytuje se od 9. do 13. století (Ruttkay 1976, 329). Třetí tulejovitý hrot (Tab. 1:13, ID 213) je tenký trojúhelníkový s nedochovanými křídélky. Typologicky odpovídá typu A1a podle Ruttkayova systému (1976, *Abb. 54*) s výskytem od 8. do 14. století. Čtvrtý tulejovitý hrot (Tab. 1:8, ID 223) je drobný listovitý. V typologii hrotů podle Ruttkaye (1976, *Abb. 54*) jej klasifikují jako typ A7b. Tento typ se vyskytuje od 9. po 13. století. Pátý tulejovitý hrot (Tab. 1:11, ID 219) je dlouhý, masivnější trojúhelníkovitý hrot s mírně zachovalými křídélky. V Ruttkayově typologii (Ruttkay 1976, *Abb. 54*) odpovídá typu A1a a datuje se od 8. až po 14. století. Jediný hrot s trnem a třemi břity (Tab. 1:14, ID 264) odpovídá typu B6 podle Ruttkaye (1976, *Abb. 54*), který jej datuje do období 6. až 9. století.

Železné šipky, pomineme-li specifické tvary (zde např. typ B6), nebývají příliš chronologicky citlivé. Jsou běžným nálezem na hradištních lokalitách zejména s rozšířením detektorové prospekce. Jsou tradičně spojovány s válečnými událostmi. A jejich kumulace v prostoru mohou naznačovat místo střetu. Běžně například v blízkosti bran, což se interpretuje jako pokus o vylomení a dobytí hradiště (např. *Drda – Rybová 1998*, 168).

6.1.2 Výbava jezdce

Železnými předměty dokládajícím přítomnost jezdce na lokalitě byly čtyři ostruhy. J. Skalou nalezená (Tab. 1:7, ID 234) je drobná, ramena vytváří tvar U a mají obdélný průřez avšak nedochovalo se jejich ukončení. Trn má kruhový průřez a byl do ostruhy vsazen. Jedná se o typ ostruh s háčky, nebo očky, pro nedochované konce ramének se to však nedá jednoznačně určit. Artefakt byl již dříve publikovaný Nad'ou Profantovou (2016, Obr. 8:1). Ta jej podrobila rentgenové analýze a rozlišila náznak plastického zdobení ramének a způsob vsazení bodce, dále zjistila pocínování ostruhy (Profantová 2016, 16). Technologie výroby dvoudílných ostruh s háčky je v našem prostředí známa od 8. do 9. století (Kavánová 1976, 16). Ostruhy s háčky i očky se vyskytují zejména od poloviny 7. do přelomu 8 a 9. století. (Beranová – Lutovský 2009, 171).

Další byla nalezena K. Motykovou v roce 1999 na severozápadní hraně ostrožny (ID 1, Profantová 2016, Obr. 4:6). Je honosně zdobena záseky ve tvaru V na raménkách s dovnitř orientovanými háčky. Bodec je obdobně zdobený a silně profilovaný

pyramidkového tvaru. Nesl žlábek a oddělenou základnu. Obdobně bylo zjištěno rentgenovým snímkem jeho vsazení. Ostruha je též pocínovaná, ovšem směsí cínu a olova v poměru 4 : 1 (*Profantová 2016*, 15). Obdobné složitě členěné bodce mají analogie v Lubomii ve Slezsku (*Profantová 2016*, 30 s literaturou) a projevují se i na nálezech z okolních lokalit, například z Češova (*Profantová 2012*, Obr. 2:8). Datace této ostruhy je obdobná prvnímu nálezu, tedy do 8. až počátku 9. století (*Profantová 1994*, 61).

Třetí ostruha (ID 2, *Profantová 2016*, Obr. 6b) má ven vyhnuté háčky tvořící očka a drobný bodec. Ramena jsou protáhlejší, vykována z pásku a tvoří vyšší oblouk. Dle N. Profantové (2016, 16) jde o nový typ doposud v Čechách neznámý importovaný z Karolinské oblasti. Analogické nálezy N. Profantová (2016, 33) nalézá v Pfahlheimu v bohatém hrobě se spathou a udidlem ze 7. století (*Nawroth 2001*, Abb. 8)). N. Profantová ostruhu datuje do přelomu 8.-9. století či do první poloviny 9. století (*Profantová 2016*, 33) a to i na základě dalších nalezených předmětů na lokalitě obdobného stáří.

Poslední nález (ID 4) publikoval D. Vích (2011, Obr. 5:14), je to ostruha s bodcem obdélného průřezu a ploténkami. Idea ostruh s ploténkami k nám přichází z karolinské oblasti zprostředkované Velkomoravským prostředím. Před koncem 9. století však neprobíhá jejich výroba na zdejším území a do těchto míst se dostávají coby importy (*Beranová – Lutovský 2009*, 173). Honosné importy jsou zde známy od 9. století například ze Skorkova, Kouřimi nebo Kolína (*Profantová 2016*, 33). Vzhledem k tomu a dalším artefaktům odpovídajícím této době ostruhu datují obdobně do poloviny 9. století.

Ostruhy, jakožto součást výbavy jezdce, jsou považovány za nesporný doklad přítomnosti elit či minimálně lidí na nich přímo závislých (družiníků, bojovníků-jezdců; *Profantová 2016*, 35). Jejich společenský význam nebyl založen pouze na funkčnosti předmětu, ale měl i silný symbolický význam. Především honosnější ostruhy, plasticky zdobené či tuzované stříbrným cínem prezentují vyšší společenský status nositele. Jejich význam je u některých (ID 2, ID 4) navíc umocněn proveniencí v karolinské oblasti. Zajímavou otázkou, na kterou bohužel nedokážeme odpovědět, je etnicita či politická příslušnost jejich nositelů. Zdali šlo o cizí invazní síly, či o místní bojovníky

kulturně ovlivněné sousedy. Sekeřické hradiště tedy jeví jako významná dobová lokalita konce 8. až poloviny 9. století.

6.1.3 Součást oděvu a šperk

Další nejpočetnější kategorií železných artefaktů nalezených na lokalitě jsou součásti a doplňky oděvu jako spony, jehlice a zápony. Celkem jde o 6 předmětů, u některých z nich je však jasnější určení typu či chronologické zařazení komplikované. Z jediné železné spony (Tab. 1:6, ID 233) se zachovalo vinutí bez jehly s částí lučíku. Vnější vinutí má dva závity na obě strany. Na lučíku bylo zachovalé napojení patky. Pravděpodobně jde o sponu spojené konstrukce. Tento typ spon je typickou náplní stupňů LT C1 až LT C2 (*Venclová ed. 2008*, Obr. 56, Obr 57). Bohužel bez kompletního lučíku a patky je bližší určení spony problematické.

Jedinou jehlicí nalezenou na lokalitě byla jehlice s kulovitou hlavičkou (Tab. 1:5, ID 220). Tento typ jehlic je značně chronologicky necitlivý. Vyskytuje se od doby železné (*Venclová ed. 2008a*, 91), po středověk (*Beranová – Lutovský 2009*, 280). Z halštatských nálezů je známa například z eponymní lokality Platěnice (*Venclová ed. 2008a*, Obr. 50:13). Pro dobu laténskou je známa například z hrobu válečníka z Jenišova Újezdu (*Waldhauser 1978*, Taf. 12:8550). Do druhé poloviny 9. století se datuje bronzový exemplář z Lahovic (*Krumphanzlová 1967*, 581, Obr. 1:1).

Sporné jsou dva tyčinkovité artefakty na jednom konci se svinutými hlavičkami (Tab. 1:3, ID 266 a Tab. 1:4, ID 269). Druhý konec artefaktů se nedochoval. Tělo jednoho předmětu je lehce prohnuté. Druhý artefakt má mírně odsazenou hlavičku. S největší pravděpodobností se jedná o jehly spon s pozůstatky vinutí, kde zbytnělá koroze spojila závity na vinutí. Bez rentgenových snímků, které by odhalily dochovaná těla kovu se ovšem na otázku původní funkce artefaktu zatím nedá zcela jednoznačně odpovědět. Uvažovat lze o dalších alternativách. Mohlo by se jednat např. o jehlice se svinutou hlavičkou. Ty se vyskytovali od doby halštatské po středověk. Tyto jehlice však mají širší hlavičku a širší průměr zavínutí a tak plně neodpovídají těmto dvěma jedincům. Raně středověkou analogií je jehlice z mohyl v Hlohovičkách z 10 století (*Lutovský – Tomková 1994*, Obr. 5:19). Další možností je, že se jedná o blíže nespecifikovanou závlačku.

Drobný železný artefakt by mohl představovat záponu (Tab. 1:2, ID 318). Je značně zkorodovaný, což znesnadňuje jeho bližší určení. Má obdélné oko a předpokládáný knoflík/trn je překryt korozí. Je tudíž nasnadě zda se vůbec jedná o záponu. Jednoznačnou odpověď by mohl přinést rentgenový snímek, na kterém by byl knoflík zachycen. Pokud se jedná o pasovou záponu, nejbližší odpovídá typu 3C1 či 3C2 podle G. Bataille (2001, Fig. 3), který typ 3C datuje do období pozdního latěnu, tedy LT C2-LT D1 (Bataille 2001, Fig. 4).

6.1.4 Nástroje

Motykovitý nástroj (Tab. 1:12, ID 228) má uzavřenou tulejku a rozšiřující se čepel. Je opět chronologicky jen málo citlivý. Objevuje se již od mladší doby železné (Venclová 2008, Obr. 28:3) po středověk (Bartošková 1986, Obr. 21:21, 22). Funkčně jde o tvar, který byl určen především pro práci s půdou nebo dřevem. Podobné artefakty totiž mohli sloužit jako otky, teslice, kergy či motyky.

Dalším artefaktem nalezeným anonymním detektorářem a publikovaným D. Víchem (2011, Obr. 2:10, 1010) byl delší nůž s klenutým hřbetem (ID 6). Trn se v celistvosti nedochoval. S délkou čepele téměř 23 centimetrů se řadí mezi delší ovšem běžně se vyskytující exempláře. Tento typ nožů se vyskytuje ve starší době halštatské až časně době laténské na celém našem území. Znám je například z pohřebiště v Předměřicích nad Labem (Vokolek 1999, Tab. 88:13) ze slezskoplatěnického prostředí nebo z pohřebiště Bylanské kultury v Polákách (Venclová ed. 2008a, Obr. 7:6). V časně laténském prostředí je znám exemplář z depotu v Ježkovicích-Černově (Podborský ed 1993, Obr. 254:14)

6.1.5 Jiné

Spornými artefakty jsou dva zlomky tordovaných tyčinek s esovitým zakončením (Tab. 1:1, ID 252, ID 3). Jeden z těchto artefaktů již publikoval D. Vích (2011, Obr. 5:13). Interpretoval jej jako nákrční a datoval jej rámcově do období Ha C-LT A (Vích 2011, 1010). Ovšem vzhledem k nálezovým okolnostem (detektorová prospekce) a postrádaným analogiím musím konstatovat i jiný možný význam artefaktu, například držadla vědra či kotle. Ty jsou chronologicky necitlivá s výskytem od doby železné (Jacobi 1974, Tafel 35:603; Endert 1991, Tafel 24:390) po středověk (Beranová – Lutovský 2009, Obr. 170:A).

6.2 Bronzové nálezy

Na lokalitě bylo nalezeno 14 bronzových artefaktů datovatelných do sledovaného období a 5 bronzových slitků. Výraznou skupinu tvoří kroužky a menší skupinu různé závěsky. Další artefakty se vyskytují po jednom jedinci.

6.2.1 Kroužky

V kategorii bronzových kroužků můžeme vysledovat celkem tři typy těchto drobných nálezů. Nejpočetnější skupinou se 4 jedinci jsou kroužky rombického průřezu (Tab. 2: 5, 7, 8, 9, ID 227, 314, 225, 317). Druhá skupina kroužků má oválný průřez (Tab. 2: 2, 4, ID 201, 194). Poslední masivní kroužek (Tab. 2:12, ID 315) má nepravidelný tvar a „bochánkovitý“ průřez. Všechny typy kroužků se datují do období latěnu (*Vích 2017, 655, Danielisová a kol. 2018, 146*) avšak vyskytují se i v prostředí popelnicových polí (*Kytlicová 2007, Taf. 107:24, 33, 34, 38*). Proto je jejich datační schopnost na polykulturní lokalitě snížena.

6.2.2 Závěsky

Celkem se na lokalitě našly 3 závěsky, z toho u dvou, byť částečně nedochovaných, je možné určit typy a dataci. První jedinec (Tab.2:1, ID 203) je plíšek trojúhelníkovitého tvaru. Spodní strana má oblé (odlomené?) vrcholy a nese 4 drobné zářezy. Horní část artefaktu se odlomila a nedochovala. Podle nalezených analogií by „plíšek“ měl být napojen v horní části na tordovanou tyčinku zakončenou očkem (*Hlava 2015, Obr. 3:4*). Tento typ závěsku bývá zpravidla zdoben typickými kruhy (*Hlava 2009, Obr. 1:11, 13*), tento jedinec ale charakteristickou výzdobu postrádá. Chronologicky odpovídá pozdní době laténské LT C2-LT D1 (*Hlava 2015, 273*) Analogie jsou známy z oppid (*Stradonice Pič 1903, Tab. XII:36-40, 44, 45; Třisov Hlava 2009, Obr. 1:10, 11, 13*) i depotu (Ptění *Hlava 2015, Obr. 3:4*). Ve starší literatuře panuje názor, že se jedná o hygienickou pomůcku, tzv. škrabku. Ovšem doposud se nevyskytl v toaletních soupravách. V nich se však objevují škrabky jiného typu (*Hlava 2009, 118* i s další literaturou). Dnes již převažuje názor, že závěsek zastává roli amuletu (*Hlava 2015, 273*).

Druhý závěsek nalezený na lokalitě (Tab. 2:6, ID 256) náleží typu přesýpacích hodin (též znám jako závěsek s prohnutými stěnami či antropomorfní - tento typ je značně variabilní). Boční stěny jsou výrazně prohnuté se zeslabenými okraji. Horní a

dolní stěna jsou rovné. Plocha závěsku je hladká, na rozdíl od ostatních jedinců daného typu, kdy někdy nese plastické žebro či je profilována bočními stěnami (*Vokolek 1993*, Obr 24:14). V horní části je na krčku pozůstatek po odlomeném kroužku. V Čechách jsou tyto závěsky typické pro kulturní oblast slezskoplatěnické kultury, do které se dostávají ze severu Karpatské kotliny. Zde se vyskytují nejhojněji ve stupních Ha B1 až Ha B3 v žárových hrobech (*Smejtek 2000*, 14). Vyskytují se ovšem i v dalších kulturách okruhu popelnicových polí na našem území a v okolí. Zmíním například nález na Moravě v depotu z Křepic v prostředí středodunajských popelnicových polí (*Podborský ed. 1993*, Obr. 198:27) či kadlub na odlévání obdobných závěsků ze Žichlic z prostředí hornodunajských popelnicových polí (*Smejtek 2000*, Obr 2).

Třetí závěsek je masivní, litý „delfinovitého“ tvaru přibližně uprostřed s oválnou dírou (Tab. 2:10, ID 193). Zachoval se v něm provlečený kus bronzového drátu. Pro tento závěsek postrádám analogické nálezy z kultur rozlišených na lokalitě. Závěsek by mohl plnit roli individuálního amuletu.

6.2.3 Spony

Již dříve byla zmíněna bronzová bubínkovitá spona (Tab. 2:11, ID 191). Je drobnějších rozměrů s bubínkem na lučíku, litá, dvoudílná. Patka je delší a širší, ale v úplnosti se nedochovala. Vinutí se zachovalo částečně, jehla nikoliv. Jedná se o již dříve publikovaný nález M. Trefným (*2016*, 148-149, Obr. 6:1). Ten ji řadí do skupiny bubínkovitých spon P 3 podle Mansfelda (*1973*, 24) avšak vzhledem k plně nedochované nožce zároveň připouští možnost, že se jedná o typ s dvojitým bubínkem, Doppelpaukenfibel (*Trefný 2016*, 148). Bubínkovité spony existují ve velkém množství variant. Proto jejich klasifikace musí být chápána v obecné rovině (*Mansfeld 1973*, 23). Nejpřesnější analogie k ní se našla na Manchingu (*Mansfeld 1973*, 17:733), avšak je zdobena po obvodě lučíku dvěma žlábkami. Na základě této a dalších analogií (*Kossack 1956*, Taf. 105:1, 236-237) ji M. Trefný datuje do stupně Ha D2 (*Trefný 2016*, 149). Avšak zohledňuje i možnost datace do Ha D3 v případě, kdy by se na patce zachoval druhý bubínek.

6.2.4 Součást vozu

Jedinou nalezenou součástí vozu na lokalitě je koncovka (Tab. 2:3, ID 206). Tulejka je spirálovitého tvaru s číškovitou hlavicí. Na obou stranách je poškozena,

objímka dokonce z části odlomena. Tento typ předmětů se spíše vyskytoval jako součást reprezentativních vozů. Válečné vozy větší množství doplňků (zejména estetických) postrádaly a dominantním materiálem kovových součástí bylo železo (*Venclová ed. 2008a*, 123). Obdobné číškovité koncovky se vyskytovali ve starší (*Koutecký 2008*, Obr. 19) i pozdní době halštatské (*Venclová ed. 2008a*, Obr. 77). Někteří autoři nověji interpretují tento typ artefaktu jako ozdobné ukončení picích rohů (*Chytráček 2013*, 313). Přechod od čtyřkolových ke dvoukolovým vozům se klade přibližně k roku 500 př. n. l, tedy mezi stupně Ha D2 a D3 (*Venclová ed. 2008a*, 123) Ve východních Čechách a východní části středních Čech (Kolínsko a Nymbursko) se nenalezl žádný dvoukolový vůz, zato jsou známy čtyřkolové z pohřebišť na Kolínsku, Nymbursku i na eponymní lokalitě Plaňany (*Venclová 2008a*, Obr. 78). Dataci předmětu bych na základě analogií určil na stupeň Ha C až D. Ať již koncovka sloužila jako zdobný prvek vozu či okutí picího rohu, dokládá přítomnost elity na lokalitě. Na ně se vážou exkluzivnější artefakty, které vedle praktické funkce plní i funkci reprezentativní a estetickou.

6.2.5 Nástroje

Dříve publikovaná tulejovitá sekera (*Vích 2011*, Obr. 2:9, 1010; zde ID 5) je subtilních rozměrů. Na tuleji má slabě naznačená svislá žebra. Ouško je pouze naznačeno dvěma hrbolky (možná odlomeno?). Bronzové sekerky s tulejkou a postranním ouškem se vyskytují v pozdní době bronzové (*Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 432). D. Vích tento nástroj datuje do stupňů Ha B2-B3 (*Vích 2011*, 1010). Obdobné nálezy jsou známy například z lokality Slezské Předměstí (*Kytlicová 2007*, Taf. 200A:1,2) ze stejnojmenného horizontu depotů ve stupni Ha B3 v prostředí lužických popelnicových polí (*Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 71-71). Či z lokality Velké Žernoseky (*Kytlicová 2007*, Taf. 151B:4) v horizontu depotů Třtěno-Hostomice (Ha B3) v knovízsko-milavečské kulturní oblasti (*Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 383).

6.2.6 Zlomky a slitky

Zlomek tyčinky (ID 322) kruhovitého průměru o šířce 4 mm a délce 31 mm mohl být původně součástí dřívku jehlice, jehly spony nebo součást náramku. Ovšem to se nedá upřesnit.

Nález pěti slitků a jednoho zlomku (ID 197, 198, 326, 316) na lokalitě dokládá výrobu bronzových předmětů. Celková hmotnost bronzové suroviny je 85 g. Slitky se samy o sobě nedají datovat. Možnou cestou k odpovědi chronologie by mohla být skupina 3 slitků (ID 197), které se dle J. Skaly našly v kůlové jámě spolu se dvěma keramickými fragmenty (výdutí a okrajem Tab. 2:24, ID 69). Na základě keramiky se dají slitky datovat do období popelnicových polí a doby halštatské. Ovšem vyvstává další problém s datací na základě otevřených nálezových celků. Nikdy si nemůžeme být stoprocentně jisti, zda se artefakty v nich nacházející vytvořili či deponovali ve stejný čas.

6.3 Keramika

Nejpočetnějším druhem nálezů na lokalitě byla keramika. Jak již bylo zmíněno v kapitole 5.2, sběry plnily pouze okrajovou roli při detektorové prospekci. Keramické fragmenty pocházejí zejména z vrstev porušených při exkavaci kovových nálezů nebo z erodovaných svahů ostrožny hradiště. Soubor tedy jistě není dostatečně reprezentativní. Celkem se na lokalitě v sezóně 2014 podařilo shromáždit J. Skalovi, M. Pleskovi, P. Pacákovi a jejich spolupracovníkům 804 kusů fragmentů nádob a jeden kompletní dvojkónický přeslen (ID 273).

6.3.1 Část nádoby

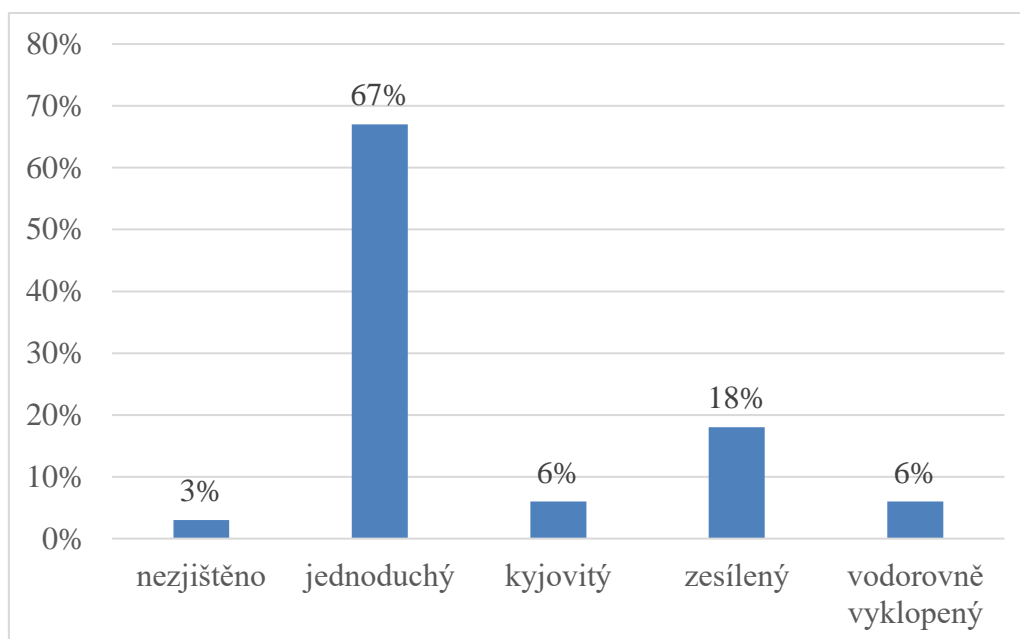
Z celkového počtu fragmentů bylo 717 kusů (89,1 %) z výdutě nádoby. Z nich bylo 698 jedinců atypických ve velikosti přibližně do 5 cm průměru, ovšem s výraznou převahou drobnějších fragmentů.

Okrajů bylo nalezeno 65 kusů (8,1 % z celkového množství fragmentů). Převažuje výskyt jednoduché profilace (obr. 10). Dále byla s dvanácti jedinci rozlišena kategorie zesílených okrajů. Po čtyřech jedincích se vyskytují okraje kyjovité a vodorovně vyklopené. Dva profily (ID 32, 117) se pro fragmentárnost nedaly určit. Přes polovinu fragmentů bylo vyhnuté orientace (obr. 11). Šestnáct jedinců mělo orientaci kolmou orientaci. Zatažených okrajů bylo rozlišeno 15. U jednoho fragmentu nebylo pro fragmentárnost možno orientaci určit. Pod jedním okrajem (ID 25, Tab. 3:9) se zachovala výzdoba plastickou páskou. Další 6 okrajů se zachovalo v takové míře, že bylo možno provést rekonstrukci průměru hrdla nádoby. Většina okrajů není chronologicky příliš citlivá a odpovídá rámcově (i na základě materiálu) době popelnicových polí a době halštatské.

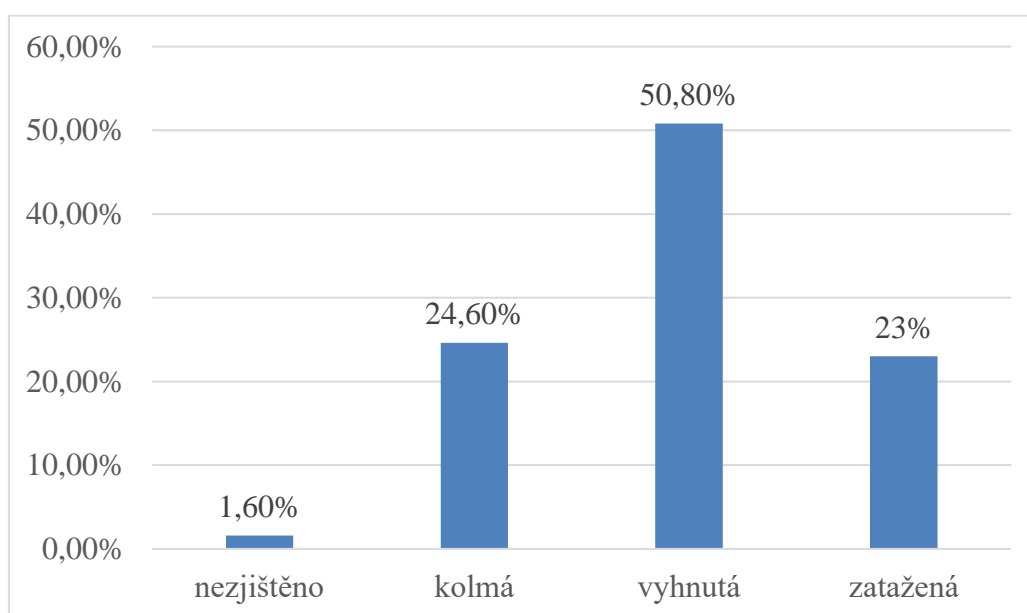
Den nádob či jejich krajů s boky se na lokalitě našlo celkem 16 jedinců (2 % z celkového množství fragmentů). U žádného dna se nepodařilo určit typ nádoby ze které pocházel. Ani se nezachovala v takové míře, aby bylo možno rekonstruovat jejich průměr.

Oušek nebo náběhů na ně se na lokalitě našlo pouze 6 (0,8 % celkového množství fragmentů). Tři z nich byla pásková ouška bez dochované báze (ID 40, 137,

171, Tab. 6:13, 4:15, 4:2). Dvě se zachovala ve formě báze bez pásku ouška (ID 39, 121, Tab. 6:11, 5:18).

Obr. 10: Procentuální zastoupení typů profilace okrajů

Obr. 11: Procentuální zastoupení orientace okrajů

6.3.2 Typ nádoby

Rozlišitelné jsou tvary nejrůznějších misek, amforovitých, hrncovitých a lahvovitých nádob. Miskovité tvary se vyskytují otevřené, s rovným i se zataženým okrajem. Jistě jsem rozlišil dva fragmenty misky se zataženým okrajem (ID 23, 115,

Tab. 3:10, 4:8). Další čtyři obdobné okraje (ID 26, 55, 95, 147, Tab. 2:14, 5:14,10, 4:12) nechávám určené s otazníkem pro jejich fragmentárnost. Mohly by to být miskovité i hrncovité nádoby. Tento tvar (misek se zataženým okrajem) je chronologicky nepřilíš citlivý vyskytující se od slezskoplatěnické kultury (*Vokolek 2008*, 87), přes vlastní kulturu pozdně halštatskou (*Dreslerová 1995*, Fig. 5) do laténské kultury (*Venclová 2008*, Obr. 49:3, 4, 5). V období laténu se při jejich výrobě i prvně uplatňuje hrnčířský kruh, to ale není pravidlem (*Venclová 2008*, 98-99). Užití kruhu však na sekeřických nálezech nebylo prokázáno v žádném případě. Amforovité tvary byly zastoupeny dvěma jedinci (ID 72, 153 Tab. 6:8, 3:6), okraje se zachovali v takové míře, že bylo možno provést jejich rekonstrukci. První jedinec se rekonstruoval na přibližně 11 centimetrů průměru nádoby. Okraj je jednoduchý, uzavírající se dovnitř. Druhý jedinec umožnil rekonstruovat svůj průměr na 16 cm, je štíhlejší, vytažený směrem ven. Vnější povrch má vyleštěný až do kovového lesku. Průměr třetího jedince je možno rekonstruovat na 20 cm. Je jednoduchý ostře vyhnutý ven silné esovité profilace. Další dva okraje amforovitých tvarů jsou spornější a dají se zaměnit s hrncovitými tvary (ID 24, Tab. 2:13) pro svou masivnost a obdobnou profilaci, či s tvary lahvovitými (ID 33, Tab. 2:10) pro menší rozměry a nedochované plece nádoby. Jeden lahvovitý tvar (ID 45, Tab. 6:15), u kterého byla provedena rekonstrukce průměru, odpovídá pozdně halštatským tvarům lahví. Dvacet sedm okrajů se dá s větší či menší jistotou přiřadit k hrncovitým tvarům. Vzhledem k tomu, že je tento typ nádob jednou z nejčastějších kategorií keramických tvarů na sídlištích není to překvapivé zjištění. Jeden masivní oblý okraj (ID 25, Tab. 3:9) se dá přiřadit k zásobnicovitým tvarům. Přibližně 4 cm od ukončení se na něm zachovala plastická páska s otlaky prstů. Tento tvar se zdobením je typický pro zásobnice popelnicových polí. Další tři okraje (ID 149, 150, 170, Tab. 4:17, 5:13, 3:7) se dají s menší jistotou na základě masivnosti a profilace přiřadit k zásobnicovitým tvarům.

6.3.3 Výzdoba

Zdobených střepů bylo nalezeno 19 kusů (2,4 %). Z toho 18 jich pocházelo z plecí nádob a jeden z okraje. Ve výzdobných technikách se nejvíce uplatnila široká plastická páska, a to v sedmi případech. Z toho ve třech případech nesla stopy další úpravy. Pod okrajem (ID 25, Tab. 3:9) byla páska široká a vystouplá nesoucí na sobě prstové vrypy. Na střepu výduti (ID 37, Tab. 6:7) byla páska hraněna. Na další výduti

(ID 46, Tab. 6:12) byla páska nejméně vystouplá, zato též nesla prstové vrypy. Páska dalších tří fragmentů (ID 64, ID 138, ID 140, Tab. 5:11, Tab. 4:21, Tab. 4:7) byla hladká nečleněná. Na posledním fragmentu (ID 172, Tab. 3:8) se střed pásky nedochoval, a tak nelze s jistotou říct, zda byl nějakým způsobem dále upraven. Hypoteticky se v souboru nachází druhý fragment (ID 28, Tab. 2:16) nesoucí plastickou pásku. Je oblý, uzavírající se a v místě zlomu na vnějším povrchu se patrně zachoval náběh pásky. Zlom v tomto bodě však znemožňuje potvrdit výzdobu s jistotou. Výzdoba plastickou páskou, zejména pod hrdlem nádob je typickým výzdobným motivem hrncovitých a zásobnicovitých tvarů popelnicových polí (*Venclová ed. 2008a*, 86, 114, *Horník – Novák 2016*, 114-115). Často je páska členěna vrypy či přesečky (*Dreslerová 1995*, Fig. 6).

Dalším motivem je řada nehtových vrypů na výduti. Tento motiv se vyskytl na výdutích ve třech případech (ID 34, 35, 39, Tab. 2:22, 21, 6:14). Na prvních dvou jedincích vytvářel plastické výčnělky. Na prvním hraněné, na druhém oblé. Třetí typ vrypů byl hloubený do těla střepe a šikmo postavený proti vertikální rovině nádoby (Tab. 6:14). Tento typ výzdoby se též vyskytuje na keramice kultur popelnicových polí (*Venclová 2008a*, 87, Obr. 48:33, 35, 37, *Novák 2011*, Tab. 7:8).

Rytá výzdoba byla zaznamenána na sedmi jedincích. Ve čtyřech případech měla charakter rytých rovnoběžných linií. Na dvou střepech (ID 3, ID 85, Tab. 5:1, Tab. 5:15) to byly čtyři linie. Na jednom jedinci (ID 86, Tab. 6:3) se vyskytly tři linie. Ovšem vzhledem k tomu, že se těsně pod nimi střep odlomil z nádoby, je možné, že linií bylo původně více. Na dalším fragmentu (ID 89, Tab. 7:6) se zachovali ryté linie dvě. Mají ovšem jiný charakter než předcházející znaky, jsou na vnitřní straně nádoby velmi tenké a celý centimetr od sebe. Myslím si, že se linie na tomto jedinci vytvořili jiným způsobem, nejspíše při exkavaci a nejde o výzdobné prvky. Na dvou jedincích (ID 4, 127, Tab. 5:17, 5:16) se objevila rytá vlnice. Na prvním pouze v krátkém úseku na vrcholu střepe těsně pod sebou. Na druhém jedinci má dvě vlnice běží souběžně a třetí je od nich oddělena asi centimetr volným prostorem. V obou případech je možné, vzhledem k fragmentárnosti jedinců je možné, že motiv je složitější, složen z dalších vlnic. Sedmý jedinec (ID 61, Tab. 5:7) nesl nejsložitější motiv šroubovice (pět vlnic a pět linií). Většina takto zdobených střepů (vyjma jednoho sporného ID 89) měla

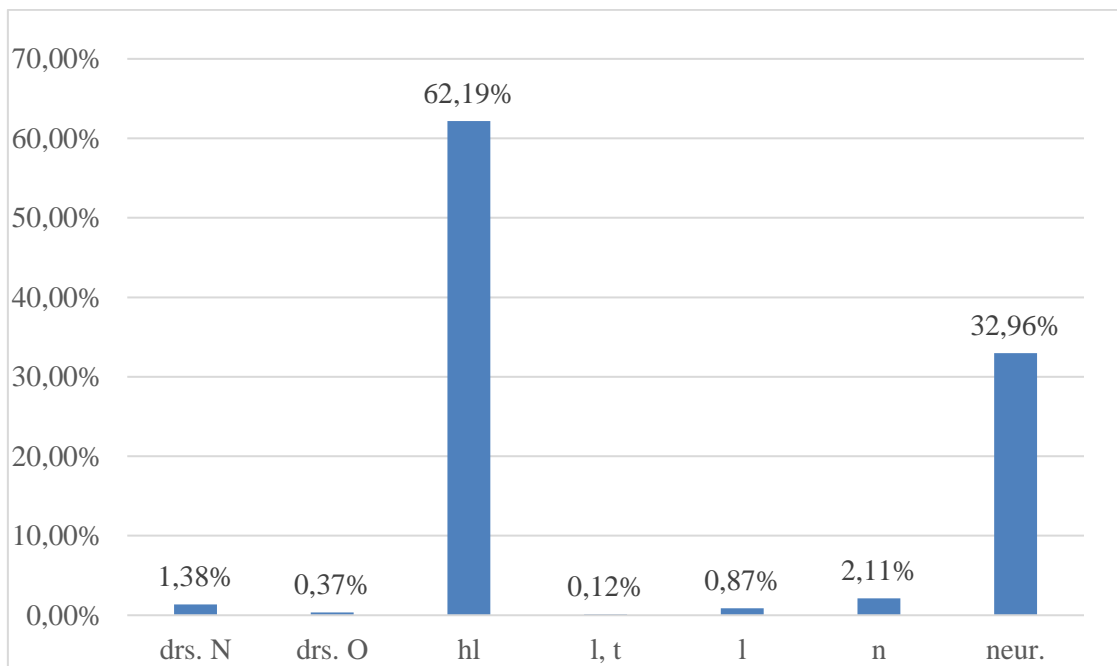
shodnou slídnatou příměs. Tento typ výzdoby a spolu s příměsí je typický pro období raného středověku, konkrétněji pro starohradištní a středohradištní keramiku (*Beranová – Lutovský 2009*, 102-103). Tento typ výzdoby se váže především na hrncovité nádoby vejčitého tvaru pro raný středověk typické (*Beranová – Lutovský 2009*, 102).

Jediný střep (ID 142, Tab. 4:3) na lokalitě byl malován. Zachoval se na něm asi 8 mm široký červený proužek na vnitřní straně fragmentu. Zlomek je velmi drobný, a tak nedovoluje malbu ani typ nádoby řádně rekonstruovat. Avšak vzhledem k profilaci i pozici malby na vnitřní straně pravděpodobně pochází z mísy. Červená malba se vyskytuje v kulturách popelnicových polí, méně pak v pozdní době halštatské (*Venclová ed. 2008a*, 117-118).

6.3.4 Úprava povrchu

Úprav povrchu bylo vysledováno několik možných druhů (viz. Kapitola 5.1.1; procentuální přehled viz. Obr. 12). Nejvíce frekventovaná technika bylo hlazení (rozlišeno na 500 jedincích). Oproti tomu je zarážející, že leštění se vyskytlo pouze v 7 případech. To může být způsobeno charakterem užitkové sídlištní keramiky, pro kterou je hlazený povrch typičtější oproti povrchu leštěnému (*Koutecký 2008*, 49). Nebo postdepozičními procesy, kdy mohl leštěný povrch střepu degradovat. Čemuž může i napovídat fakt, že u třetiny fragmentů (265 kusů) nebylo díky erozi povrchu střepu možno určit jeho úpravu.

V jediném případě bylo na jedinci rozlišeno tuhování spojené s leštěním, kdy povrch střepu získal takřka kovový lesk. To je typické pro keramiku halštatského období (*Venclová 2008a*, 49). Na třech fragmentech bylo pozorováno drsnění stéblů travin (tzv. stéblování). Drsnění nálepem se objevilo na 11 jedincích. Tyto metody drsnění povrchu jsou též typické pro keramiku popelnicových kultur doby halštatské (*Venclová 2008a*, 49). Dále neupravený povrch byl pozorován na 17 jedincích.

Obr. 12: Procentuální zastoupení úpravy povrchu keramického materiálu

6.3.5 Keramický materiál

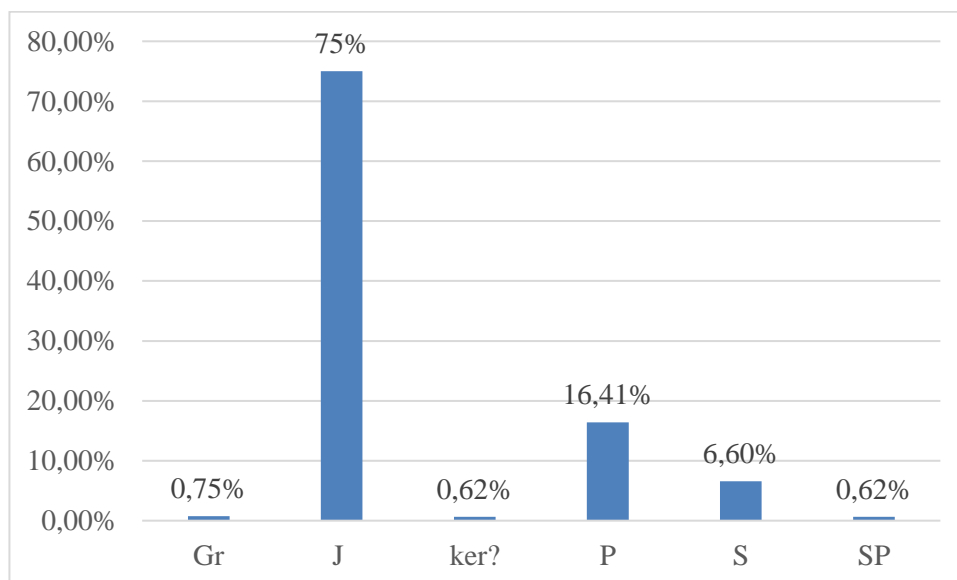
Příměsí v keramickém těstě střepu bylo rozlišeno několik druhů (viz. Kapitola 5.1.1; procentuální přehled viz. graf 4). Nejvíce jedinců (603 kusů) neobsahovalo žádnou přidanou složku. Nejčastěji frekventovanou příměsí byl písek (132 kusů). To může být způsobeno i nezáměrnou činností hrnčírů, kdy keramickou hlinu nezbavil nežádoucích příměsí. Písek je v těchto případech nerovnoměrně rozmístěn a má různě velká zrna.

Snadno rozlišitelnou přísadou při výrobě keramiky byla slída. Vyskytuje se v 53 jedincích. Její užívání se zvyšuje v období pozdní Ha D2-3 a v pozdějších fázích doby laténské (*Thér – Mangel – Gregor 2015*, Obr. 7:16, 101-102). V období raného středověku je slída též běžně se vyskytující přísadou (*Beranová – Lutovský 2009*, 103). V pěti jedincích se objevila směs písku a slídy. Je pravděpodobné, že se písek dostal do směsi nezáměrně jako součást plastické složky či spolu se slídnatou horninou. Tomu může nasvědčovat i nízká frekvence toho typu příměsí vedle početnějších skupin slídy a písku. Možnou odpověď by mohlo poskytnout sledování poměru jednotlivých složek, což je ovšem bez pokročilejších analytických metod keramiky značně problematické.

Grafitová příměs se vyskytuje v minimálním množství (6 kusů). Na jednom kyjovitém okraji (ID 93, Tab. 7:11) se zachovaly obroušené hrany interpretované jako

doklad sekundárního užití střepu k tuhování. Takováto recyklace grafitových fragmentů je běžná a vzhledem k jisté exkluzivitě materiálu a vzdálenosti lokality od přírodních zdrojů grafitu i logická. Grafitové střepy mohli být užívány k tuhování jiných nádob obroušením těla střepu za zisku grafitového prachu, který se pak vlešťoval do povrchu nádoby před jejím vyschnutím a výpalem (*Venclová – Thér – Mangel v tisku*). Nebo byly drceny a přidávány jako zdroj grafitu do keramického těsta. Grafitová složka se užívala v době halštatské i laténské (*Thér – Mangel – Gregor 2015, 101*). V pozdní době halštatské má příměs charakter samotného grafitu nebo výše zmíněné recyklované drcené grafitové keramiky (*Thér – Mangel – Gregor 2015, 101*). V době laténské se grafitová příměs vyskytuje běžněji, frakce je jemněji i nahrubo drcena (*Thér – Mangel – Gregor 2015, 102*) V jiných obdobích rozlišených na lokalitě není užívání grafitu jako příměsi keramického těsta běžné.

Drcená keramika jako příměs keramického těsta byla rozlišena v šesti jedincích. Jde o typickou příměs v době halštatské (*Thér – Mangel – Gregor 2015, 101*). Nízká frekvence výskytu může být způsobena i náročností jejího rozlišení ve vlastní hmotě střepu bez pokročilejších analytických metod keramiky.

Obr. 13: Procentuální zastoupení příměsi keramického těsta

6.3.6 Technická keramika

Jediný nález technické keramiky je dvojkonický přeslen (ID 273). Je vytvořen z jemné hlíny oxidačně vypálen béžovo žluté barvy. Dvojkonické přesleny jsou jen

málo chronologicky citlivé. Vyskytují se v prostředí popelnicových polí (*Venclová ed. 2008a*, Obr. 6:7) i době laténské (*Venclová ed. 2008*, 61). Jde o běžné nálezy na sídlišťích dokládající textilní výrobu. Na základě průměru toho jedince (37 mm) se dá usuzovat, že sloužil ke sprádání hrubé lněné příze nebo střední vlněné příze (*Venclová ed. 2008a*, 37).

6.3.7 Shrnutí problematiky keramických nálezů

Keramické fragmenty na lokalitě byly nejběžněji nalézaným materiálem na lokalitě. V drtivé většině případů pochází ze sídlištních vrstev porušených při exkavaci kovových artefaktů. Většina fragmentů je atypických z těla nádoby (86,1 %). Ty se dají datovat pouze v omezené míře na základě shodných znaků (příměs, úprava povrchu, barva) s typickými jedinci. Jako nejvíce chronologický citlivý deskriptor se ukázala výzdoba. Na jejím základě bylo možno určit keramiku popelnicových polí a raného středověku. Pro slezskoplatěnickou kulturu se nejtypičtějším výzdobným motivem ukázala plastická páska, někdy členěna důlky nebo vrypy. Zpravidla se vyskytuje na hrncovitých či amforovitých tvarech pod okrajem nádoby. Dále se v tomto období objevil motiv linie nehtových vrypů na výdutí. V raném středověku se jako nejčastější motiv vyskytuje svazek rytých linií a vlnic tvořících šroubovici. Též je pro keramiku raného středověku typická slídnatá příměs, díky té (a barvě střepu) bylo možno část atypických střepů datovat do téže doby. Slída a grafit se přidávaly do keramického těsta od Ha D2, typičtější jsou zejména pro laténskou kulturu. Nejčastěji (v 75 % případech) se příměs však nevyskytovala vůbec. Typ nádob byl nejlépe rozlišitelný na okrajích umožňujících rekonstruovat průměr (6 případů), méně pak na dalších okrajích nebo na střepích nesoucí typickou výzdobu (pro raný středověk hrncovité tvary zdobené rytou linií a vlnicí). Většina typů nádob je určena s otazníkem. Jediným nepřilíš chronologicky citlivým dokladem textilní výroby na lokalitě je dvojkónický přeslen.

Drtivou většinu keramiky lze datovat do slezskoplatěnické kultury. Otázku vnitřní chronologie komplikuje charakter sídlištní keramiky, která je na rozdíl od keramiky funerální méně chronologicky citlivá. Keramika postrádá některé typické výzdobné motivy doby halštatské. Neobjevuje se zde např. rastrovaná výzdoba, trojúhelníkovité motivy ani plastické pupky. Za to se zde vyskytuje užití grafitu a lahvovité tvary nádob typičtější pro Ha D2-3. Hrncovitě tvary s plastickou páskou jsou

běžné v kulturách popelnicových polí, jejich výskyt se zvyšuje zejména v Ha C až Ha D2-3 (*Horník . Novák 2015*, 114-115). Těžiště slezskoplatěnického osídlení lze tedy klást do období Ha D2-3, zejména s přihlédnutím k nekeramickým nálezům. Ovšem i na základě kovových nálezů je zřejmé, že zde dřívější osídlení pozdně bronzové bylo zastoupeno.

Rozlišitelná je nepatrná složka laténská, především díky keramice s přísadou grafitu a slídy, spony spojené konstrukce a patrně dvou jehel spon s pozůstatky vinutí. Keramika však postrádá typickou výzdobu hřebenováním či drsněným povrchem. Zastoupení laténské kultury na lokalitě je zřejmě nižší než v dalších obdobích.

Trochu více je zastoupena složka staro- a středohradištní keramiky. Rozlišena zejména díky charakteristické výzdobě motivem vlnic a šroubovic a užití slídnaté příměsi.

7 Nástin chronologického postavení souboru

Nejvýraznější aktivitu v prostoru lokality shledávám v období slezskoplatěnické kultury. Na základě hojnosti sídlištní keramiky předpokládám těžiště vzniku hradiště, tj. vybudování valu s příkopem právě v tomto období. Ovšem bez výzkumu valu a jeho dataci je tvrzení podloženo pouze výraznou sídlištní aktivitou v tomto období. Vnitřní chronologii slezskoplatěnické kultury lze sledovat na kovových artefaktech jako je závěsek typu přesýpacích hodin (Ha B, Tab. 2:6), tulejovitá sekera (Ha B, *Vich 2011*, Obr. 2:9) bubínkovitá spona (Ha D2, Tab. 2:3), či méně chronologická citlivá koncovka (Ha D, Tab. 2:7). Keramika je většinou chronologicky necitlivá pro vnitřní členění. Výjimku tvoří některé typy nádob a specifická úprava povrchu či keramické hlíny. Lahvovitá nádoba (Tab. 6:15) spadá do stupňů Ha D. Plastická páska na hrncovitých nádobách se vyskytuje po celou dobu existence slezskoplatěnické kultury. Ovšem frekvence jejího výskytu se zvyšuje ve stupních Ha D. Grafit se při výrobě nádob uplatňuje od Ha D2-3 až po LT D1, obdobně tomu je s užitím slídy (ta se však též vyskytuje v raném středověku). Železný nůž s klenutým hřbetem (*Vich 2011*, Obr. 2:10) se objevuje od Ha C do LT A.

Pro dobu laténskou se jako chronologicky nejcitlivější předměty ukázaly kovové součásti garnitury. Zkorodovaná spona spojené konstrukce (Tab. 1:6) se datuje do stupňů LT C1 a LT C2. Problematická pasová zápona (Tab. 1:2) je typická pro stupně LT C2-LT D1. Bronzový amulet (Tab. 2:1) se též vyskytuje v pozdní době laténské stupňů LT C2-D1. Problematické jehly spon (Tab. 1:3, 4) mohou být též laténského stáří, blíže datovat se však nedají. Nepočtený soubor laténské keramiky se nedá blíže chronologicky určit pro fragmentárnost a absenci typické výzdoby a úpravy povrchu. Tvoří jej především atypické střepy grafitové a slídové keramiky.

Z období raného středověku pochází soubor 4 ostruh (Tab. 1:7, *Profantová 2016*, Obr. 4:6, 6b, *Vich 2011*, 5:14). Shodně se datují do doby kolem přelomu 8. a 9. století. Hroty šipek lze datovat s širším rozptylem výskytu do téže doby. Keramika je staro- a středohradištního rázu. Keramický materiál obsahuje přísadu slídy či směsi písku a slídy. Ve výzdobě se uplatňuje motiv šroubovice (Tab. 5:7) a vlnic (Tab. 5:1, 16, 17).

8 Prostorové analýzy

8.1 Prostorová analýza distribuce nálezů

Z celkového počtu 842 nálezů jich bylo zaměřeno pouze 31. jedná se o 30 nálezů kovových a 1 keramický přeslen. Zaměřeny nebyly především předměty mimo nálezový soubor J. Skaly, tedy prospekce anonymních detektorářů a keramické fragmenty.

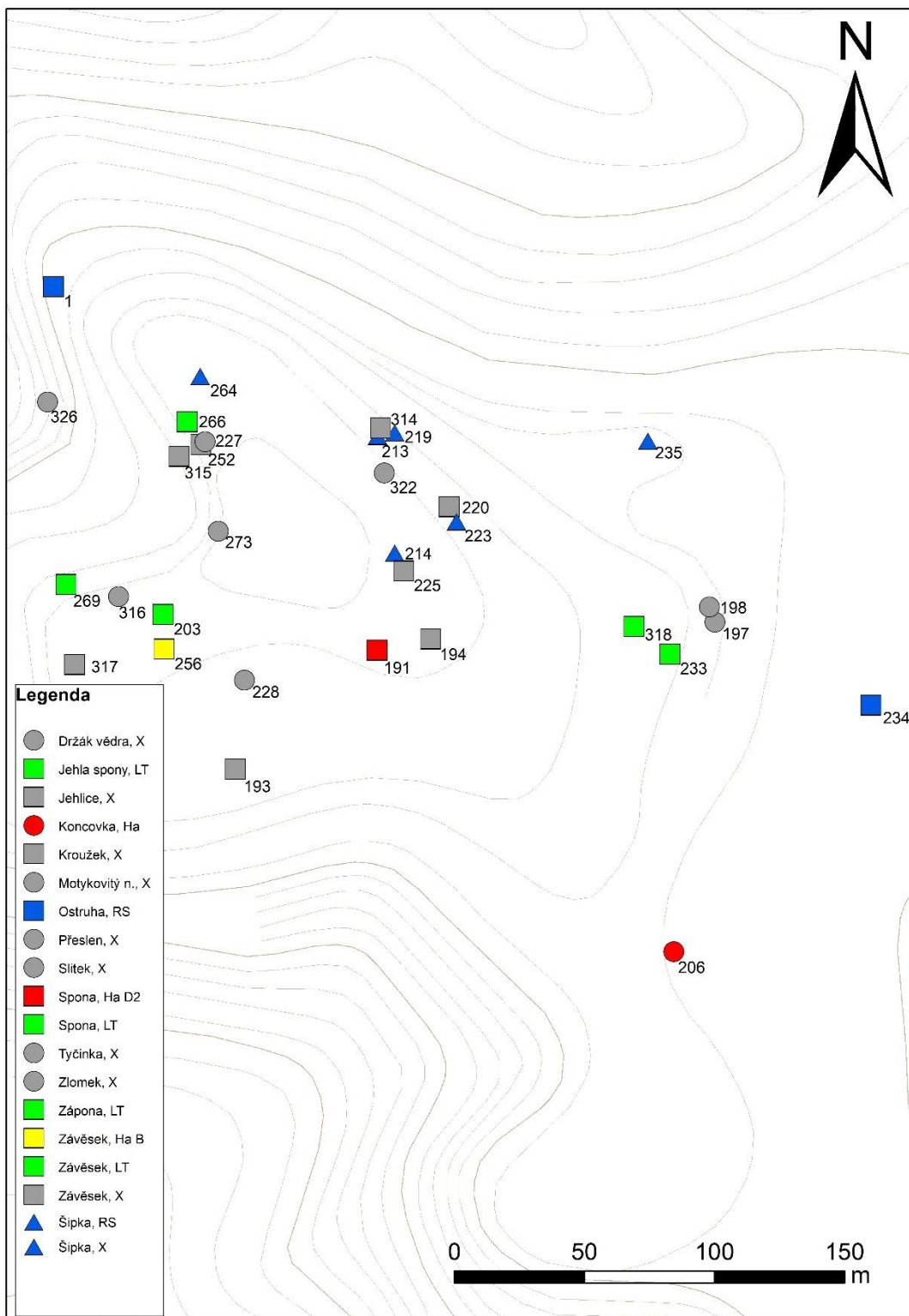
Většina zaměřených nálezů se nalezla na akropoli (Obr. 14). Sedm se nalezlo v prostoru předhradí a dva v severozápadním svahu hradiště. To může být způsobeno cílenou snahou skupiny J. Skaly, která se spíše soustředila na prostor akropole než okolí hradiště.

Nálezy raně středověkých šipek se soustředí do okolí brány (4 kusy) nebo severní hrany hradiště na akropoli i předhradí (zde po jedno kusu). Z toho uspořádání se dá uvažovat o násilném pokusu dobytí hradiště, ovšem na to je velmi málo dat a kolekce 4 hrotů je nedostačující pro takový závěr.

Výbavy jezdce se nalezly mimo plochu akropole. V případě ostruhy v severozápadním svahu může jít o sekundární přemístění vlivem eroze. Případně zde mohla existovat dnes zaniklá přístupová cesta na akropoli ze západu. Druhá zaměřená ostruha se nalezla osamoceně v předhradí. Nejvzdálenějším nálezem na předhradí byla koncovka interpretovaná jako součást vozu či picího rohu.

Rozmístění bronzových slitků dokládá kovolitecké aktivity na akropoli i předhradí. V prostoru akropole se jeden nalezl na západní hraně, další v západním svahu pod akropolí, kam ho patrně přemístila eroze. Slitek na předhradí se nalezl poblíž bronzového zlomku. Spolu mohou ukazovat na přítomnost kovolitecké dílny. To se ovšem bez dalších důkazů dá pouze předpokládat.

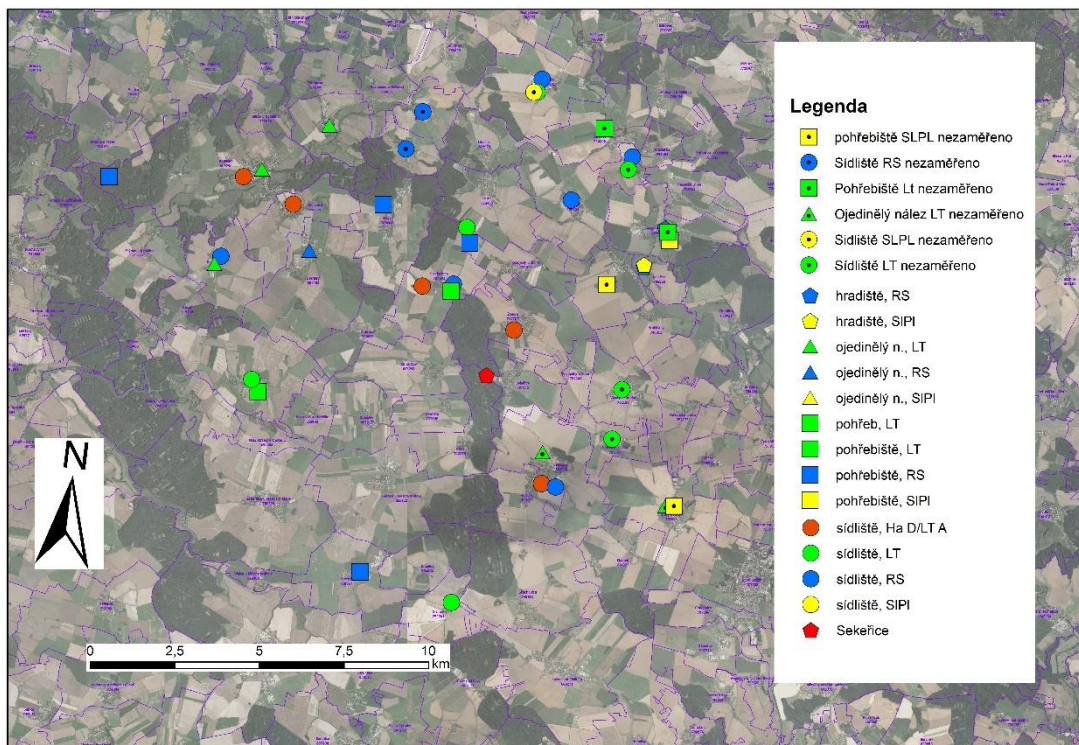
Chronologicky citlivé artefakty nevytvářejí prostorové skupiny. To je způsobeno i nedostatkem dat a omezeného počtu těchto artefaktů.

Obr. 14: Prostorová distribuce analýzy artefaktů (podle Zabaget 2018)

8.2 Prostorová analýza okolí lokality

V zájmovém území (do osmy km od lokality) byly rozlišeny katastry obcí s chronologicky shodnými aktivitami s lokalitou. Data byla získána z Archeologické databáze Čech (podle *archeologickamapa.cz* [cit. 27. 6. 2019]) a promítnuta do ortofoto mapy. V případě absence GPS dat přesných poloh lokalit se symboly aktivit vynášely přibližně do středu katastrů. Ve výsledné mapě (Obr. 15) tedy není vyznačená přesná poloha lokalit, pouze jejich relativní pozice. Další problém s databází bylo často rámcové datování lokalit. To je znát zejména v případě slezskoplatěnické kultury, kdy se ve většině případech záznam o chronologii lokalit omezil na blíže nespecifikovanou kulturu popelnicových polí či absenci vnitřních stupňů kultury. To je problematické zejména pro podrobnější zkoumání zázemí hradiště. Je tak skoro nemožné odpovědět na otázku, zda hradiště mohlo sloužit jako centrální lokalita s vybudovanou strukturou zázemí. Nebo vysledovat vývin sídelní struktury mikroregionu. I tak se ale skládá v omezené míře zajímavá mozaika sídelní struktury. Do blíže nerozlišeného období slezskoplatěnické kultury spadá jedno sídliště, jedno hradiště a tři pohřby. Do stupňů Ha D/LT A spadá pět sídlišť. Době laténské náleží čtyři pohřby, šest sídlišť a pět ojedinělých nálezů. Pro raný středověk byly rozlišeny čtyři pohřebiště, osm sídlišť, dvě hradiště a jeden ojedinělý nález.

Obr. 15: Prostorová analýza okolí lokality (podle *Ortofoto 2018* a *Zabaget 2018*)

9 Diskuze

Získaná data jsou nesourodá a neobjektivní. Nastíněný obraz je orientační a může být dán charakterem dat a metod, kterými byla získána.

Na lokalitě byla rozlišena slezskoplatěnická kultura. Počátek osídlení kladu do pozdní doby bronzové (Ha B). Především na základě kovových nálezů typických pro toto období. Chronologicky nejcitlivější se ukázala bronzová sekera s tulejkou (Ha B2-B3) a závěsek typu přesýpacích hodin. To koresponduje s dobovým vývojem, kdy dochází k populačnímu boomu, osidlují se nové polohy do té doby nevyužívané a zahušťuje se sídlištní struktura (*Jiráň ed. 2008, 239*). Pevnost doplňuje pás hradišť na hranicích se štítarskou a bylanskou kulturou. V následujícím období Ha C nastává útlum aktivity, což se projevuje absencí kovových artefaktů prokazatelně do něj datovaných. Obdobnou situaci lze vysledovat po celém území Čech. Přesto se hiát v osídlení nedá jednoznačně prokázat z důvodu uniformní keramiky. Další významný vzmach lokality lze sledovat v období Ha D, kdy se zde vyskytuje typická grafitová keramika a specifické tvary nádob pozdně halštatského charakteru.

Lokalita patrně fungovala po delší časový úsek v rámci slezskoplatěnické kultury. Aktivita počíná již v Ha B a vrchol v Ha D. Stupeň Ha C-D1 v kovovém inventáři přímo rozlišen nebyl. Jedině na noži s klenutým hřbetem, případně na bronzové koncovce, ale tyto artefakty vystupují po celou dobu halštatskou. Na keramických fragmentech se nedá přímo vyvrátit ani potvrdit. I přesto si nemyslím, že by na lokalitě došlo k hiátu v osídlení, mohlo být pouze redukováno. V době svého vzniku mohlo hradiště sloužit jako nárazníkové pásmo štítarské a následně bylanské kultuře rozprostírající se západním směrem. Obdobně se interpretují i další výšinné hrazené areály v této oblasti (např. Češov a Lišice *Venclová ed. 2008a, 85*). Tato hranice však byla kulturně propustná, i když dominantní roli si v tomto prostoru uchovala slezskoplatěnická kultura (*Venclová ed. 2008a, 84*). To dokazuje i keramický soubor z této lokality. Toto osídlení končí v průběhu stupně LT A.

V LT C1-D1 zastává lokalita znatelně menší roli. Oproti předcházejícímu období se aktivita na lokalitě znatelně snižuje. Nalézají se zde minimální množství keramiky, spona spojené konstrukce, trojúhelníkovitý amulet a patrně dvě jehly spon. Hradiště mohlo být osídleno z různých důvodů. Prvním je vazba na dálkové obchodní trasy. Což

se nepodařilo doložit na materiálu. Druhý může být důvod obranný či teritoriální, kdy se lokalita nalézá na okraji laténského území. Obdobnou funkci připisuje M. Kotýnek nedalekému hradišti Češov (*Kotýnek 2015*, 53).

Na přelomu 8. a 9. století našeho letopočtu je lokalita patrně lokálním centrem s vazbou na elitu, což dokládají výše zmíněné ostruhy, dvě původem z karolinské oblasti. Pokud přihlédneme k provenienci dvou importovaných ostruh, mohou odrážet střety s Franskou říší (*Profantová 2016*, 35).

Nabízí se řada otázek, na které se zatím nedaří odpovědět. Na stáří valu a příkopu, případně jejich údržbu/obnovení dokáže odpovědět jen sondáž. Obdobně tomu je s konstrukcí valu. Naprosto neznámé je pro nás vnitřní uspořádání akropole a předhradí. Vyřešit se plně nedaří ani chronologické otázky, především nedostatečně rozlišeného stupně Ha C-D1. Na většinu těchto otázek může odpovědět pouze archeologický výzkum.

10 Závěr

V práci jsem provedl vyhodnocení pravěkých a raně středověkých archeologických nálezů z prostoru hradiště ležícího na rozhraní k. ú. Osek, okr. Nymburk a Sekeřice, okr. Jičín. V literatuře známo především pod katastrem Osek. Hodnoceny byly zejména keramické i nekeramické nálezy získané prostřednictvím povrchové prospekce a detektorového průzkumu v posledních cca deseti letech. Nejpočetnější soubor takto získaných nálezů pochází ze sezóny 2014 z činnosti J. Skaly a jeho spolupracovníků. Ve většině případů byly kovové nálezy zaměřeny. Byla tedy provedena i prostorová analýza distribuce nálezů v prostoru hradiště. Těžiště práce spočívá v popisu jednotlivých nálezových kategorií, jejich kresebné či fotografické dokumentaci a v následném typologickém a chronologickém vyhodnocení. Na tomto základě byly rozlišeny a definovány jednotlivé chronologické horizonty osídlení zkoumané lokality. Na ty pak bylo nahlédnuto z hlediska širšího sídelního kontextu.

Rozlišen byl stupeň Ha B, během kterého pravděpodobně dochází k opevnění lokality. Rozpoznán byl především na základě kovových artefaktů. Ve stupni Ha D2-3 lze na lokalitě sledovat nejvýraznější aktivitu. To dokládá charakteristická keramika a kovové artefakty. V sídlištní kontextu okolí plní lokalita roli regionálního centra. V LT C1-D1 se užívání lokality dokládá přítomností kovových garnitur a omezeným počtem keramiky. Hradiště je patrně využíváno jako strážní stanice či jako refugium sloužící potřebám místních rovinných sídlišť. Raný středověk je zastoupen souborem ostruh a hrotů šipek a keramiky. V této době je hradiště významným regionálním centrem.

11 Zdroje

11.1 Literatura

- Balatka, B. – Culek, M. – Cibulková, P. 2006:* Královéměstecská tabule. In: Demek, J. – Mackovčín, P (eds.): Zeměpisný lexikon ČR, Hory a nížiny. Brno, 247.
- Bartošková, A. 1986:* Slovanské depoty železných předmětů v Československu. Praha.
- Bataille, G. 2001:* Les agrafes de ceinturon du sanctuaire de la villeneuve-au-chatelot (aube). Archäologisches korrespondenzblatt 31, 443-460.
- Beranová, M. – Lutovský, M. 2009:* Slované v Čechách. Archeologie 6.-12. století. Praha.
- Čtverák, V. -Lutovský, M. – Slabina, M. – Smejtek, L. 2003:* Encyklopedie hradišť v Čechách,
- Danielisová, A – Kysela, J. – Mangel, T. – Kyselý, R. – Militký, J. 2018:* Iron Age site in Žehuň, Central Bohemia. An open settlement with central functions. Památky archeologické 109, 127-178.
- Drda, P. – Rybová, A. 1998:* Keltové a Čechy. Praha
- Dreslerová, D. 1995:* A late Hallstatt settlement in Bohemia. Excavation at Jenštejn, 1984. With a contribution on the animal bones by Mark Beech. Praha.
- Endert, D. 1991:* Die Bronzefunde aus dem Oppidum von Manching. Stuttgart.
- Hlava, M. 2009:* „Amulety“ z oppida Třisov (okr. Český Krumlov). Archeologické výzkumy v jižních Čechách 22, 115-123.
- Hlava, M. 2015:* Laténský depot z Ptení (okr. Prostějov): nová fakta. Památky archeologické 104, 247-290.
- Horník, P. – Novák, M. 2015:* Sídliště ze starší doby halštatské v Lužanech (okr. Hradec králové) – An early Hallstatt period settlement in Lužany (Hradec Králové District). Archeologie východních Čech 9, 95-139.
- Chytráček, M. 2013:* Doklady o přítomnosti elity 6./5. století př. Kr. v regionu na soutoku Labe a Vltavy ve středních Čechách – Evidence of the Presence of Elite Individuals in the Fifth and Sixth Century BC in the Region at the Confluence of the Elbe and Vltava Rivers in Central Bohemia. Archeologické rozhledy 60, 283 – 318.
- Jacobi, G. 1974:* Werkzeug und Gerät aus dem Oppidum von Manching. Wiesbaden.
- Jiráň, L. (ed.) 2008:* Archeologie pravěkých Čech 5, Doba bronzová, Praha.
- Kavánová, B. 1976:* Slovanské ostruhy na území Československa. Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně 4/3. Praha.

Kestránek, J. 1984: Cidlina. In: Vlček, V. (ed.): Zeměpisný lexikon ČSR, Vodní toky a nádrže. Praha, 74.

Kossack, G. 1959: Südbayern während der Hallstattzeit. Berlin.

Kotýnek, M. 2015: Osídlení výšinných poloh ve střední až pozdní době laténské. Archeologie západních Čech 11, 28-65.

Krumphanzlová, Z. 1967: Časně středověké nálezy jehlic v Českých zemích. Památky archeologické 62, 580-591.

Kuna, M. et. al, 2004: Nedestruktivní archeologie – teorie, metody a cíle. Praha.

Kytlicová, O. 2007: Jungbronzezeitliche Hortfunde in Böhmen. Prähistorische Bronzefunde XX/12. Stuttgart.

Lutovský, M. – Tomková, K. 1994: K problematice nejmladších raně středověkých mohyl v Čechách – pohřebiště u Hlohoviček. Mediaevalia Archaeologica Bohemica 1993, Památky archeologické supplementum 2, 86-106.

Mackovčín, P. – Sedláček, M. 2002: Chráněná území ČR. Svazek V, Královéhradecko. Brno.

Mansfeld, G. 1973: Die Fibeln der Heuneburg 1950-1970. Römisch-Germanische Forschungen 33. Berlin.

Nawroth, M. 2001: Das Gräberfeld von Pfahlheim und Reitzubehör der Merowingerzeit. Nürnberg.

Novák, M. 2011: Sídliště z mladší doby bronzové a pozdní doby halštatské v Jaroměři – A settlement in the young Bronze Age and late Halstatt period in Jaromeř, Archeologie východních Čech 2, 43-89.

Pič, J. L. 1903: Starožitnosti země České II, Čechy na úsvitě dějin svazek 2, Hradiště u Stradonic jako historické Marobudum. Praha.

Piše, J. 1984: Mrlina. In: Vlček, V. (ed.) Zeměpisný lexikon ČSR, Vodní toky a nádrže. Praha 185.

Plesl, E. – Sedláčková, H. 1977: Osek, okres Nymburk. Výzkumy v Čechách 1974, 135.

Profantová, N. 1994: K nálezům ostruh z konce 7. – 9. stol. v Čechách, Mediaevalia Archaeologica Bohemica 1993, Památky archeologické supplementum 2, 60-85.

Profantová, N. 2012: Nové kovové předměty z hradiště Češov a jeho okolí – New recovered metal objects from the Hillfort of Češov and its surroundings, Archeologie ve středních Čechách 16, 315-320.

Profantová, N. 2016: Ostruhy jako doklady přítomnosti elity v 8. a 9. století v Čechách. Archaeologia historica 41/2, 15-16.

Podborský, V. (ed.). 1993: Pravěké dějiny Moravy. Brno

- Ruttkay, A. 1976: Waffern und reiterausrüstung des 9. bis zur ersten hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei II. In: Slovenská archeológia XXIV-2. Bratislava, 245-395.*
- Sedláčková, H. 1975: Výzkumy v Čechách. Praha, 111.*
- Sedláčková, H. 1976: Pravěké hradiště u Oseka, okr. Nymburk. Polabí 16, 111-115.*
- Sklenář, K. 1998: Archeologický slovník 3, Keramika a sklo. Praha*
- Sládek, J.- Balatka, B. – Čermák, P. 2006: Novobydžovská tabule. In: Demek, J. – Mackovčín, P (eds.): Zeměpisný lexikon ČR, Hory a nížiny. Brno, 320.*
- Smejtek, L. 2000: Odlévací forma ze Žichlic, okr. Plzeň-sever. Archeologické rozhledy LII, 7-24.*
- Smejtek, L. – Lutovský, M. – Militký, J. 2013: Encyklopedie pravěkých pokladů v Čechách. Praha.*
- Thér, R. – Mangel, T. – Gregor, M. 2015: Život hrncíře začíná v LT A. Červený Kostelec.*
- Trefný, M. 2016: Poznámky k některým halštatským sponám: In: J. Juchelka (ed.): Doba popelnicových polí a doba halštatská ve střední Evropě 2. díl, Materiál z XIII. mezinárodní konference „popelnicová pole a doba halštatská“. Opava – Brno, 143-158.*
- Ulrychová, E. 2005: Hradiště a výšinné polohy lidu popelnicových polí na Jičínsku, ASČ 9, 247-287.*
- Válek, R. 1964: Půdy východních Čech. Praha, List 6.*
- Venclová, N. (ed.) 2008: Archeologie pravěkých Čech 7, Doba laténská. Praha.*
- Venclová, N. (ed.) 2008a: Archeologie pravěkých Čech 6, Doba halštatská. Praha.*
- Venclová, N. – Thér, R. – Mangel, T. v tisku: Obroušené grafitové keramické fragmenty v době železné: možnosti interpretace. Studia Historica Nitriensia 2019/23, Supplementum – Sedem kruhou Jozefa Bujnu, 21-39.*
- Vích, D. 2011: Archeologické nálezy z jedné privátní sbírky. Archeologie ve středních Čechách 15, 999-1015.*
- Vích, D. 2017: Doba laténská v severní části Boskovické brázdy ve světle drobných kovových nálezů, Archeologické rozhledy LXIX, 629–671.*
- Vokolek, V. 1993: Počátky osídlení východních Čech. Hradec Králové.*
- Vokolek, V. 1999: Východohalštatská popelnicová pohřebiště. Pardubice.*
- Waldhauser, J. 1978: Das keltische Gräberfeld bei Jenišův Újezd in Böhmen – Keltské pohřebiště u Jenišova Újezda v Čechách. Teplice*

11.2 Internetové zdroje

ags.cuzk.cz [cit. 11. 6. 2018]: Výškopisná analýza hradiště Osek/Sekeřice. Dostupný z: <http://ags.cuzk.cz/dmr/#>.

archeologickamapa.cz [cit. 27. 6. 2019]: Archeologická databáze Čech 2017. Dostupný z:

<http://www.archeologickamapa.cz/?page=documents&fbclid=IwAR2mVtBhErO27c1JoNb9Y9ss-IIx91E2QAtXPm0WHuCbcBSaIMTynOBRaFU>

Geologická mapa ČR 1:50 000 [cit. 6. 6. 2018]: Geologická mapa ČR 1:50 000.

Dostupný z:

http://www.geology.cz/app/ciselniky/lokalizace/show_map.php?mapa=g50&y=672000&x=1110300&s=1.

mapy.cz [cit. 11. 6. 2018]: Hradiště Osek/Sekeřice a okolí na II. vojenském mapování.

Dostupný z: <https://mapy.cz/19stoleti?x=15.3678180&y=50.2852364&z=15&l=0>.

nahlizenidokn.cuzk.cz [cit. 26. 6. 2019]: Katastrální mapa ČR. Dostupný z: <http://sgi-nahlizenidokn.cuzk.cz/marushka/default.aspx?themeid=3&&MarQueryId=6D2BCEB5&MarQParam0=797685&MarQParamCount=1&MarWindowName=Marushka>

Ortofoto 2018 [cit. 25. 6. 2019]:

[http://geoportal.cuzk.cz/\(S\(olkuaxqccxrzekse3cbujzk4\)\)/Default.aspx?menu=3121&mode=TextMeta&side=wms.verejne&metadataID=CZ-CUZK-WMS-ORTOFOTOP&metadataXSL=metadata.sluzba](http://geoportal.cuzk.cz/(S(olkuaxqccxrzekse3cbujzk4))/Default.aspx?menu=3121&mode=TextMeta&side=wms.verejne&metadataID=CZ-CUZK-WMS-ORTOFOTOP&metadataXSL=metadata.sluzba)

Pedologická mapa ČR 1:50 000 [cit. 10. 6. 2018]: Pedologická mapa ČR 1:50 000.

Dostupný z:

[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/pudni_mapy/\\$FILE/OOOPK-Ceska_republika-20131128.gif](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/pudni_mapy/$FILE/OOOPK-Ceska_republika-20131128.gif).

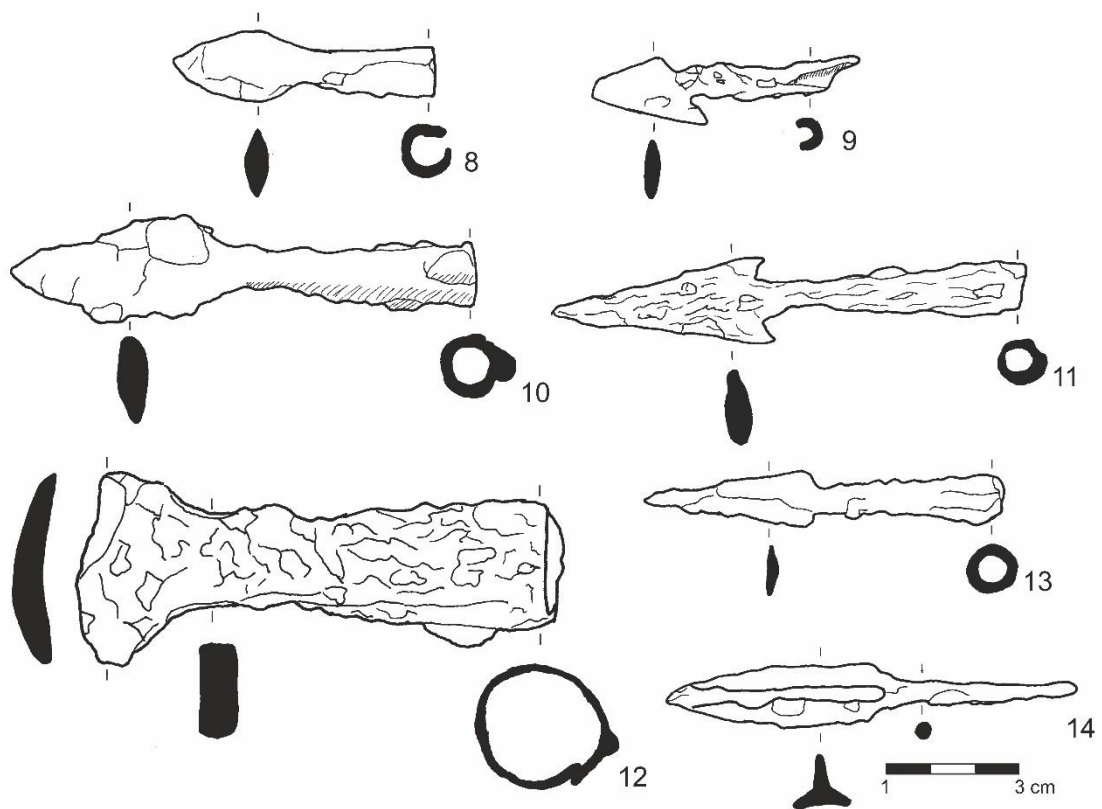
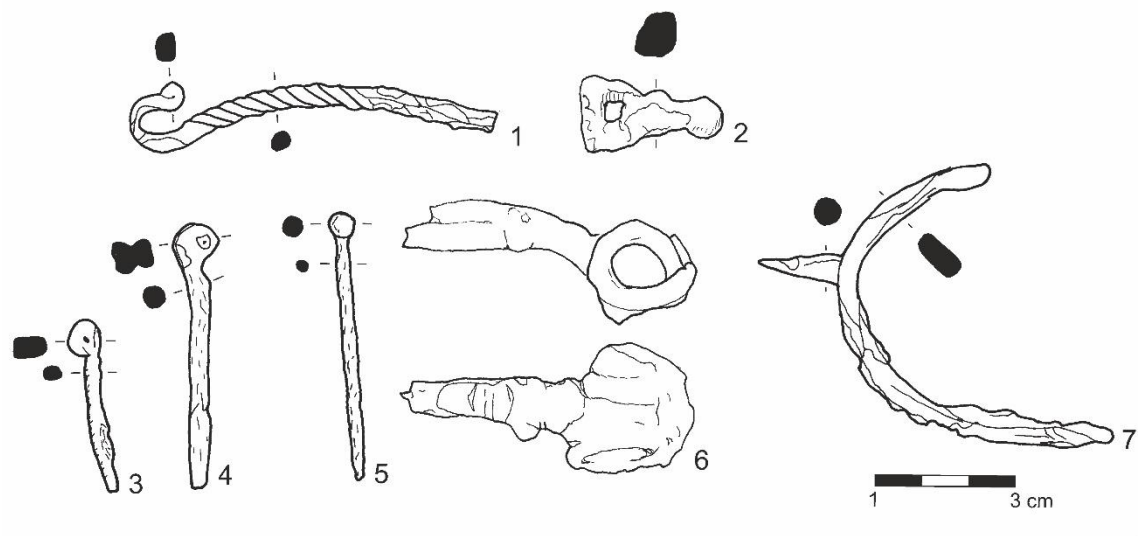
Zabaget 2018 [cit. 25. 6. 2019]:

[http://geoportal.cuzk.cz/\(S\(olkuaxqccxrzekse3cbujzk4\)\)/Default.aspx?menu=3113&mode=TextMeta&side=wms.verejne&metadataID=CZ-CUZK-WMS-ZABAGEDP&metadataXSL=metadata.sluzba](http://geoportal.cuzk.cz/(S(olkuaxqccxrzekse3cbujzk4))/Default.aspx?menu=3113&mode=TextMeta&side=wms.verejne&metadataID=CZ-CUZK-WMS-ZABAGEDP&metadataXSL=metadata.sluzba)

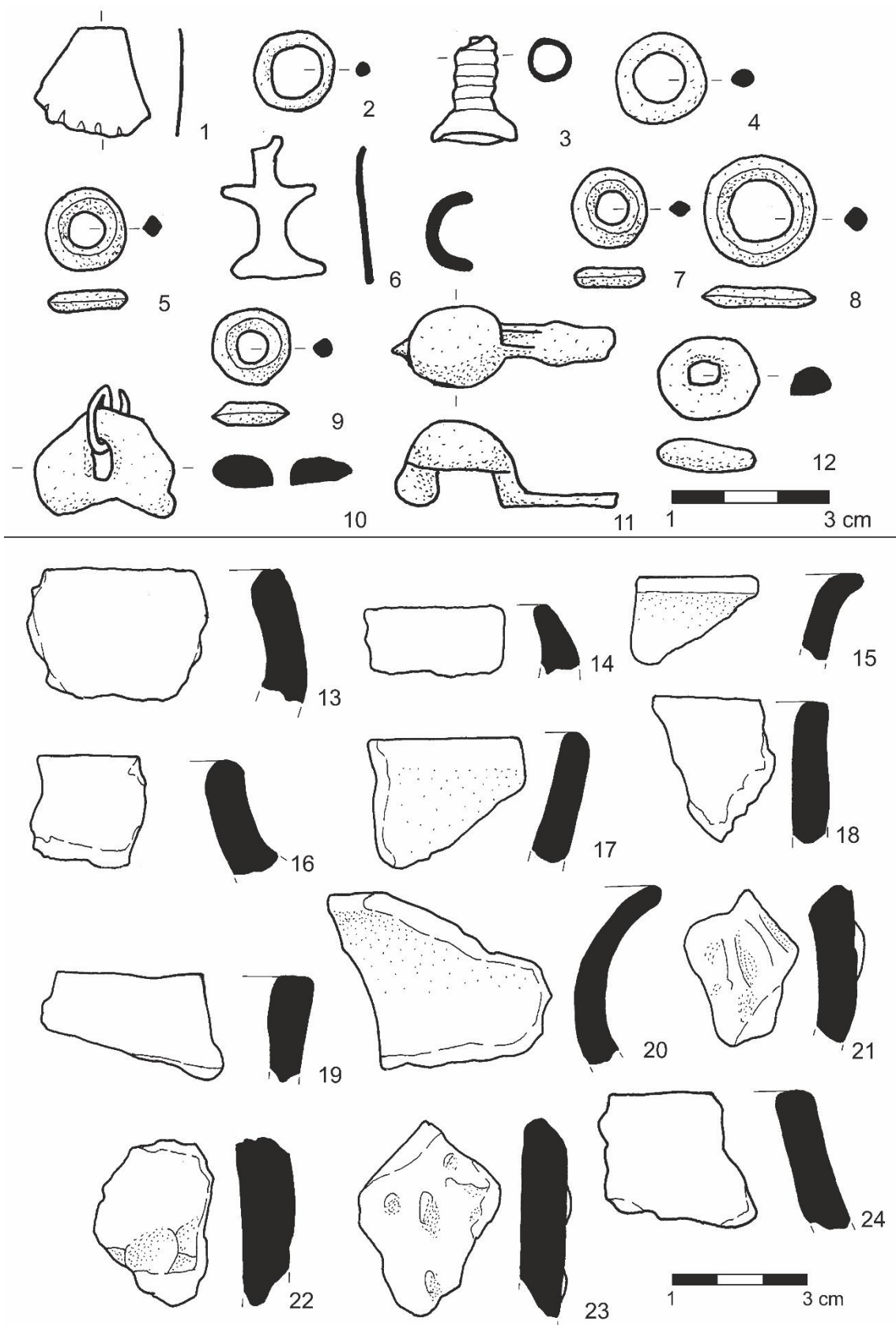
11.3 Archivní zdroje

Sedláčková, H. 1974: Nálezová zpráva. Archiv Polabského muzea v Poděbradech, čj. 2915/76

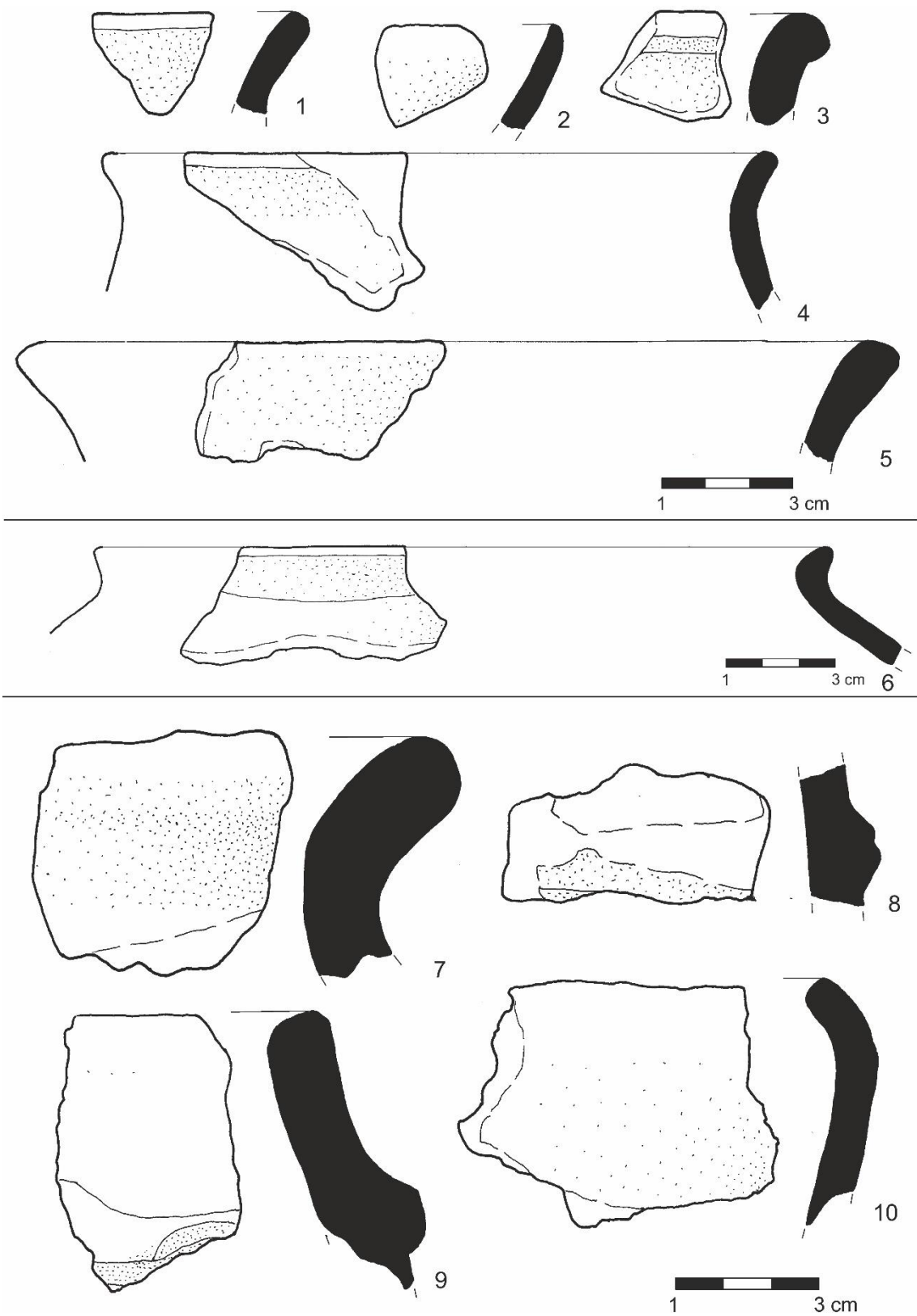
12 Přílohy

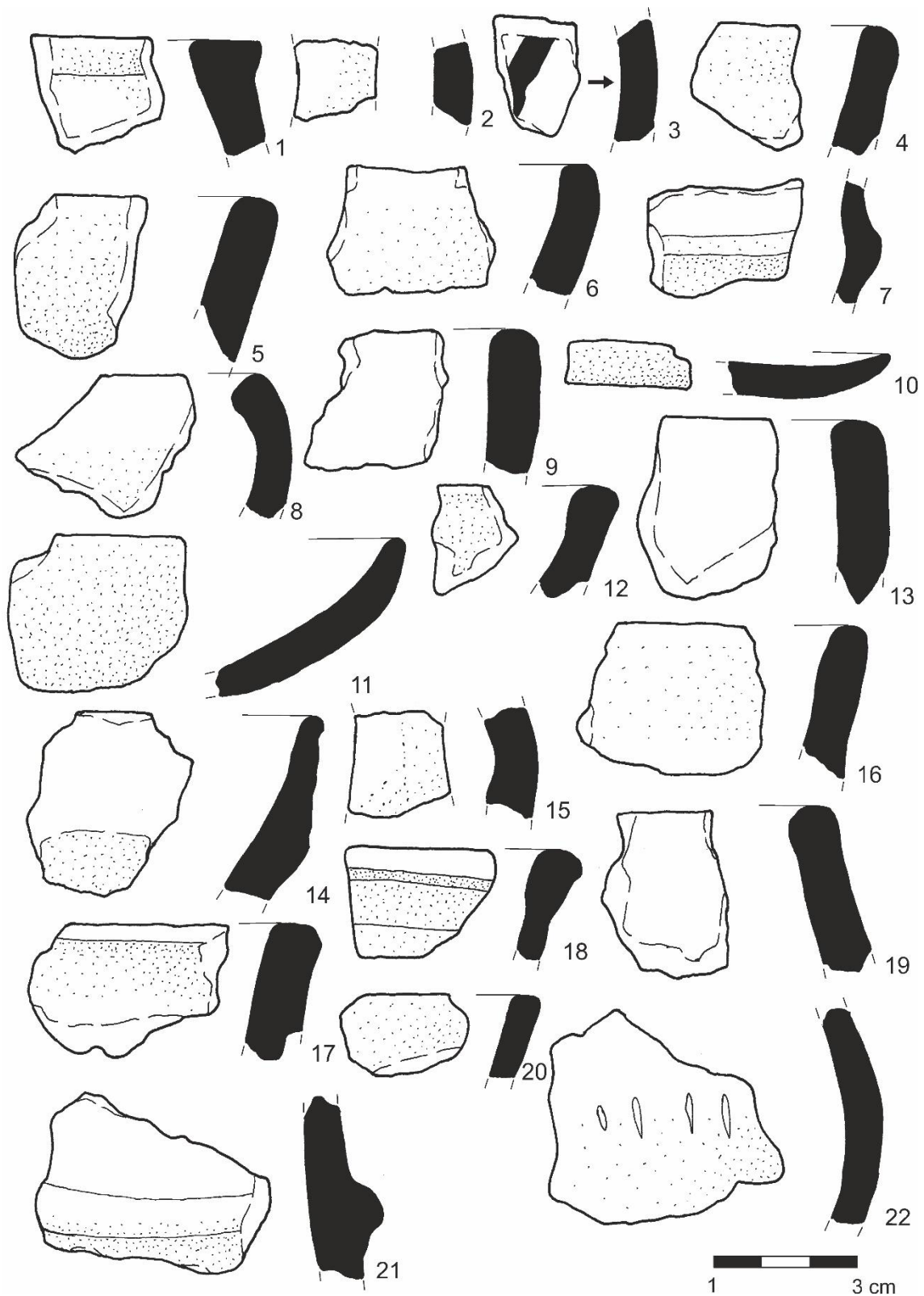
Tab. 1. Sekeřice/Osek, okr. Jičín/Nymburk železné předměty: 1 držák vědra, 2 zápona, 3, 4 jehla spony, 5 jehlice, 6 spona, 7 ostruha, 8-11, 13, 14 šipky, 12 motykovitý nástroj

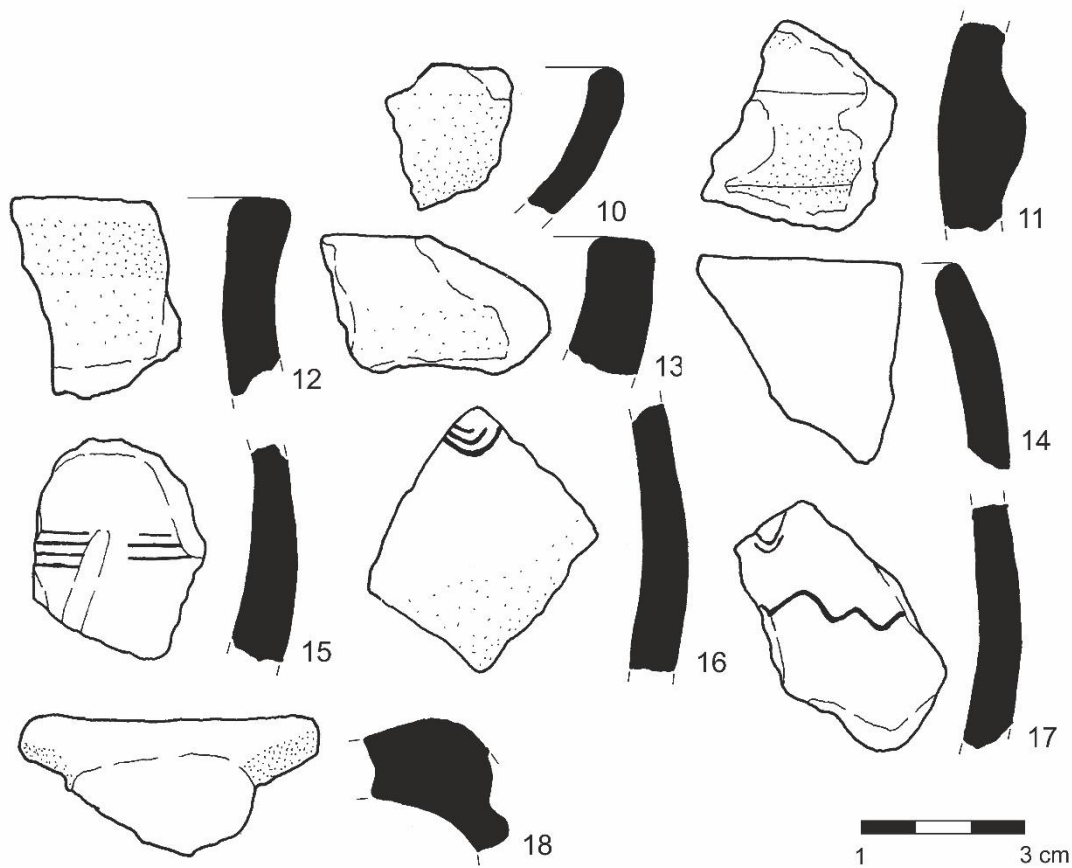
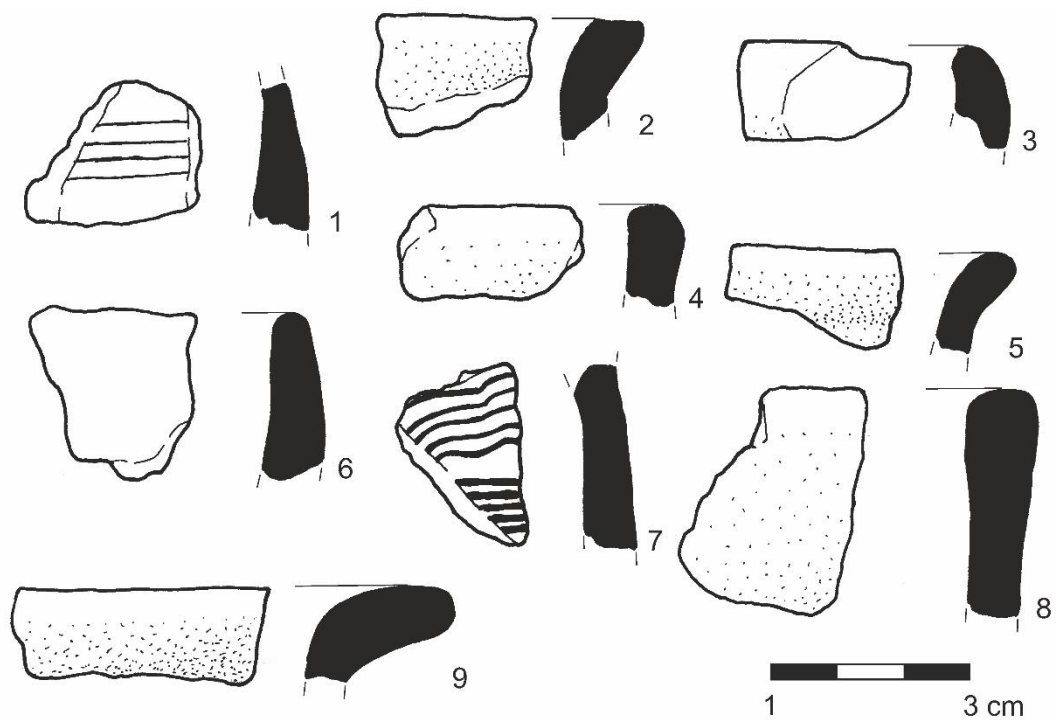
Tab. 2 Sekeřice/Osek, okr. Jičín/Nymburk bronzové předměty a keramika: 1, 6, 10 závěšky a amulety, 2, 4, 5, 7-9, 12 kroužky, 3 koncovka, 11 spona, 13-24 keramika

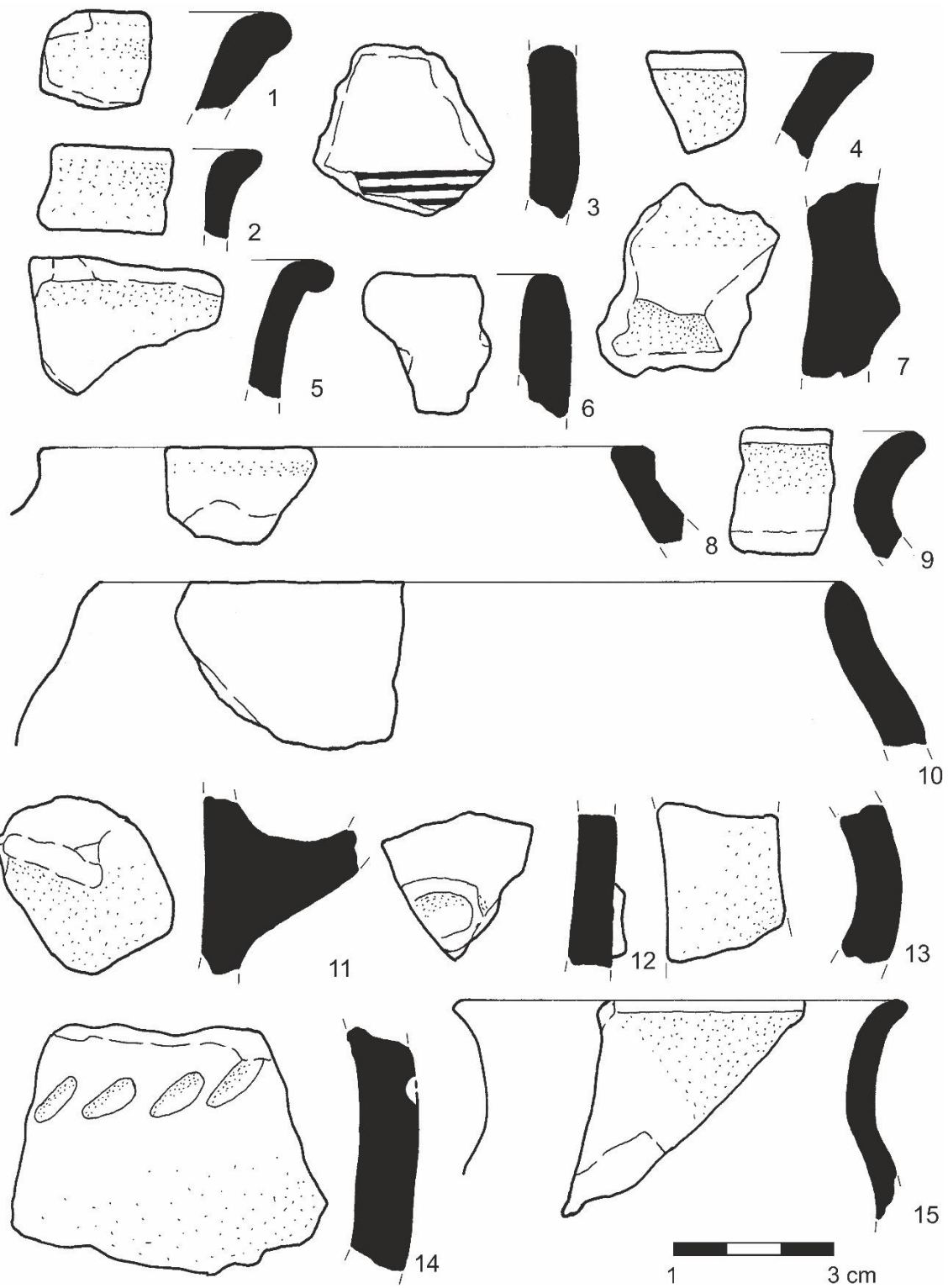
Tab. 3: Sekeřice/Osek, okr. Jičín/Nymburk keramika: 1-10 keramika

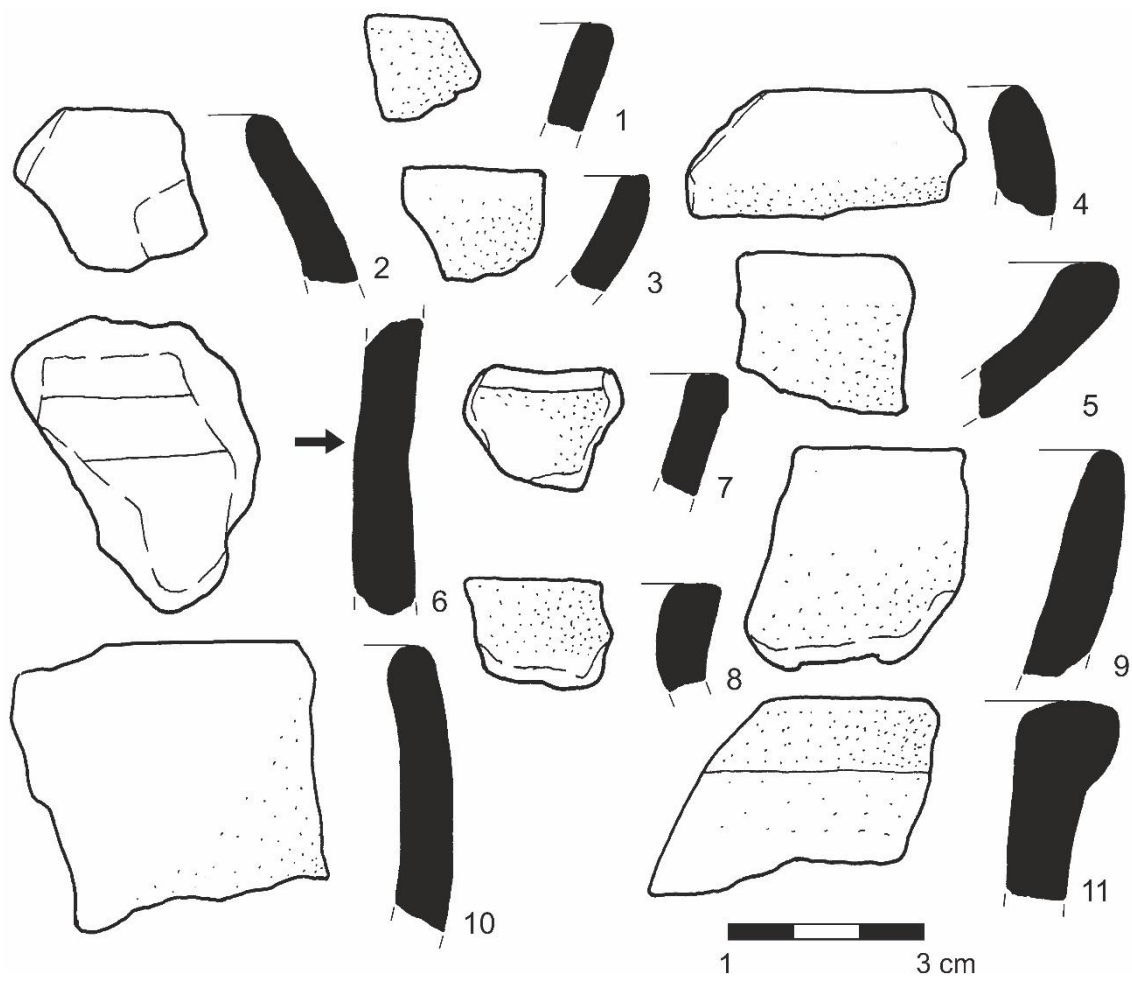
Tab. 4: Sekeřice/Osek, okr. Jičín/Nymburk keramika: 1-22 keramika

Tab. 5: Sekeřice/Osek, okr. Jičín/Nymburk keramika: 1-18 keramika

Tab. 6: Sekeřice/Osek, okr. Jičín/Nymburk keramika: 1-15 keramika

Tab. 7: Sekeřice/Osek, okr. Jičín/Nymburk keramika: 1-11 keramika